

PRZEGLĄD POLITYKI WSPÓLNOTOWEJ W ZAKRESIE OCHRONY ŚRODOWISKA

Materiały pomocnicze dla wnioskodawców LIFE+

Opracowanie: FUNDEKO s.c. na zlecenie Ministerstwa Środowiska

*Sfinansowano ze środków Piątego Programu Indykatorywnego Ekologicznego Funduszu
Partnerskiego Phare (PPI EFP Phare)*

SPIS TREŚCI

LIFE+ Nature and Biodiversity	3
LIFE+ Biodiversity projects	5
LIFE+ Environment Policy and Governance	10
LIFE+ Water	16
LIFE+ Air	21
LIFE+ Soil	24
LIFE+ Urban environment.....	27
LIFE+ Noise	30
LIFE+ Chemicals	32
LIFE+ Environment and health.....	35
LIFE+ Waste and natural resources	38
LIFE+ Forests	47
LIFE+ Innovation	50
LIFE+ Strategic approaches.....	55
LIFE+ Information & Communication.....	57

LIFE+ Nature and Biodiversity

LIFE+ Nature projects

Wdrażanie Dyrektywy Siedliskowej i Dyrektywy Ptasiej, w celu zabezpieczenia ochrony najważniejszych siedlisk i gatunków

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- Planowanie, zarządzanie oraz ochrona gatunków i siedlisk lądowych na obszarach Natura 2000
- Rozszerzenie sieci Natura 2000 na obszary morskie
- Tworzenia oraz wdrażanie programów ochrony wybranych gatunków i siedlisk
- Zagwarantowanie spójności i łączności między obszarami sieci Natura 2000
- Przeciwdziałanie niszczącemu wpływowi działań związanych z rozwojem gospodarczym, prowadzonych na obszarach objętych siecią Natura 2000

Jednym ze strategicznych celów Wspólnoty w zakresie ochrony środowiska jest dążenie do przywrócenia pierwotnego stanu siedlisk i systemów naturalnych. Do podstawowych aktów prawnych w tym zakresie należą *Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. o ochronie dzikich ptaków (tzw. Dyrektywa Ptasia)* i *Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej flory i fauny (Dyrektywa Siedliskowa)*. W 1998 r. przyjęto *Strategię w sprawie różnorodności biologicznej (Biodiversity Strategy)*, natomiast w 2001 r. związane z nią plany działania.

Ochrona gatunków, siedlisk i różnorodności biologicznej jest również jednym z 4 głównych celów Szóstego wspólnotowego programu działań w zakresie środowiska naturalnego. Jednym z głównych celów programu jest ochrona, zachowanie, odbudowa i rozwijanie funkcjonowania systemów naturalnych, siedlisk przyrodniczych, dzikiej flory i fauny mające na celu powstrzymanie pustynnienia i utraty różnorodności biologicznej, łącznie z różnorodnością zasobów genetycznych, zarówno w Unii Europejskiej jak i w skali globalnej. Do głównych zadań Wspólnoty w ramach tego celu należy zachowanie gatunków i siedlisk, ze szczególnym zwróceniem uwagi na zapobieganie podziałowi siedlisk oraz powstrzymanie zmniejszania się różnorodności biologicznej, łącznie z zapobieganiem i ograniczeniem wpływu inwazyjnych obcych gatunków i genotypów.

W podejściu politycznym UE uznaje się, że różnorodność biologiczna nie jest równomierna, i że niektóre siedliska i gatunki są w większym stopniu podatne na zagrożenia niż inne. W związku z tym UE poświęca szczególną uwagę utworzeniu i ochronie znaczącej pod względem powierzchni i reprezentatywności sieci Natura 2000, obejmującej obszary o najwyższych walorach przyrodniczych. Działania związane z wdrażaniem sieci Natura 2000 zostały uznane za priorytetowe w ramach *Szóstego wspólnotowego programu działań w zakresie środowiska naturalnego*.

Ochrona gatunków i siedlisk wymaga od państw członkowskich zintensyfikowania wysiłków w zakresie proponowania, wyznaczania, ochrony i skutecznego zarządzania obszarami w ramach sieci Natura 2000.

Istotnymi problemami związanymi z ochroną obszarów Natura 2000, które wymagają rozwiązania pozostaje rozszerzenie sieci Natura 2000 na obszary morskie oraz skuteczne przeciwdziałanie niszczącemu wpływowi działań związanych z rozwojem gospodarczym, prowadzonych na obszarach objętych siecią Natura 2000. Pełne korzyści, jakie sieć ta przyniesie różnorodności biologicznej i usługom ekosystemowym, nie będą odczuwalne dopóki problemy te nie zostaną całkowicie rozwiązane.

Znaczna część zasobów bioróżnorodności występuje poza obszarami należącymi do sieci Natura 2000. Dyrektywa nakazuje "tam gdzie państwa członkowskie uznają to za konieczne" promowanie takiego zagospodarowania terenów położonych pomiędzy terenami objętymi siecią, aby zachować ekologiczną spójność sieci. Dotyczy to przede wszystkim różnego typu korytarzy ekologicznych (np. dolin rzecznych), a także refugium mogących stanowić obszary wyjściowe do przyszłej ekspansji gatunków (np. stawów czy wyspowych fragmentów zadrzewień o charakterze leśnym). Zatem wdrażanie Dyrektywy Siedliskowej i Dyrektywy Ptasiej może obejmować działania wykraczające poza ramy sieci Natura 2000 prowadzone w ramach specjalnej polityki w dziedzinie ochrony przyrody (np. działania na rzecz zagrożonych gatunków, bądź zagwarantowanie spójności i łączności między obszarami sieci Natura 2000).

Główne dokumenty strategiczne
<i>Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego</i>
<i>Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. o ochronie dzikich ptaków</i>
<i>Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej flory i fauny</i>

LIFE+ Biodiversity projects

Mimo, że osiągnięto znaczne postępy i widoczne są pierwsze oznaki spowolnienia procesu utraty różnorodności biologicznej, tempo i zasięg realizacji działań w tym zakresie są jak wciąż niewystarczające. Różnorodność biologiczna w dalszym ciągu ubożeje i stale spada. Osiągnięcie celu wyznaczonego na 2010 r. jest wciąż możliwe, lecz wymagać będzie przyspieszenia działań na poziomie Wspólnoty i poszczególnych państw członkowskich.

W 2006 roku Komisja Europejska opublikowała *Komunikat dotyczący zatrzymania procesu utraty różnorodności biologicznej do roku 2010 i w przyszłości*. Komunikat podsumowuje dotychczasowe dokonania oraz zawiera Plan działań UE do roku 2010, w którym Komisja określiła cztery kluczowe obszary polityki, w których należy podjąć działania, oraz dziesięć priorytetowych celów z nimi związanych. Ponadto określiła ona cztery podstawowe środki wspierające. Plan działań odzwierciedla nowe podejście w zakresie polityki UE w dziedzinie różnorodności biologicznej.

Ochrona ekosystemów, siedlisk oraz gatunków przed niekorzystnym wpływem inwazyjnych gatunków obcych

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Zapobieganie rozprzestrzeniania i kontrolowanie inwazyjnych obcych gatunków łącznie z obcymi genotypami</i> • <i>Zmniejszenie wpływ wywieranego przez obce gatunki inwazyjne i obce genotypy na różnorodność biologiczną</i> • <i>Ustanowienie systemu wczesnego ostrzegania</i> • <i>Opracowanie kompleksowej strategii na poziomie UE dotyczącej gatunków inwazyjnych</i>

Istotnym czynnikiem powodującym zmniejszanie różnorodności biologicznej jest rozprzestrzenianie się obcych gatunków inwazyjnych. *Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego* zakłada podejmowanie działań mających na celu

zapobieganie rozprzestrzeniania i kontrolowanie inwazyjnych obcych gatunków łącznie z obcymi genotypami.

Jednym z celów *Planu działań UE do roku 2010* jest znaczne zmniejszenie wpływ wywierany przez obce gatunki inwazyjne i obce genotypy na różnorodność biologiczną w UE.

Podjęto różnorodne środki mające na celu kontrolowanie obcych gatunków inwazyjnych oraz zapobieganie ich rozprzestrzenianiu, jednak w tym obszarze polityki istnieją jeszcze luki. Obecnie trwają prace nad opracowaniem kompleksowej strategii na poziomie UE dotyczącej gatunków inwazyjnych. Konieczne jest również ustanowienie systemu wczesnego ostrzegania.

Zachowanie i poprawa różnorodności biologicznej na terenach niezurbanizowanych

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Wspieranie badań w dziedzinie różnorodności biologicznej, zasobów genetycznych, ekosystemów i wzajemnego oddziaływania z działalnością człowieka*
- *Opracowanie środków w celu zwiększenia trwałego wykorzystania, trwałej produkcji i stałych inwestycji w związku z różnorodnością biologiczną*
- *Zachęcanie do spójnej oceny, dalszych badań i współpracy w sprawie gatunków zagrożonych*
- *Ochrona i odtwarzanie różnorodności biologicznej i usług ekosystemowych na pozostałym obszarze lądowym poza obszarami Natura 2000*
- *Wzmocnienie zgodności rozwoju regionalnego i planowania przestrzennego z potrzebami różnorodności biologicznej w UE*
- *Wsparcie dostosowywania różnorodności biologicznej do zmian klimatycznych*

Osiągnięcie celu powstrzymania utraty różnorodności biologicznej wymaga podejmowania działań poza obszarami Natura 2000. Do zagadnień związanych z szeroko rozumianą ochroną różnorodności biologicznej odnosi się *Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego*. Za działania priorytetowe zostały uznane:

- wspieranie badań w dziedzinie różnorodności biologicznej, zasobów genetycznych, ekosystemów i wzajemnego oddziaływania z działalnością człowieka;
- opracowanie środków w celu zwiększenia trwałego wykorzystania, trwałej produkcji i stałych inwestycji w związku z różnorodnością biologiczną;
- zachęcanie do spójnej oceny, dalszych badań i współpracy w sprawie gatunków zagrożonych.

Komunikat dotyczący zatrzymania procesu utraty różnorodności biologicznej do roku 2010 i w przyszłości wskazuje dwa źródła szczególnego zagrożenia różnorodności biologicznej w UE. Pierwsze z nich to nieprzemyślana gospodarka gruntami i planowanie przestrzenne. Czynnikiem powodującym straty jest fragmentacja siedlisk, degradacja i zniszczenie powodowane zmianą w użytkowaniu gruntów, która wynika między innymi z przekształcania i intensyfikacji systemów produkcji, zaniechania tradycyjnych metod gospodarowania (często sprzyjających różnorodności biologicznej), prowadzenia prac budowlanych oraz katastrof, takich jak pożary. Na państwach członkowskich spoczywa szczególny obowiązek pogodzenia, poprzez udoskonalenie planowania, gospodarki gruntami i potrzeb związanych z planowaniem przestrzennym z ochroną różnorodności biologicznej i utrzymaniem usług ekosystemowych. Drugie ze źródeł to rosnący wpływ zmian klimatycznych na różnorodność biologiczną. Do 2100 r. spodziewany jest wzrost średniej temperatury w Europie od 2°C do 6,3°C powyżej poziomu z 1990 r. Skutki takiej zmiany dla różnorodności biologicznej byłyby ogromne. Dlatego konieczne jest wsparcie dostosowania różnorodności biologicznej do zmian klimatycznych.

Plan działań UE do roku 2010 odzwierciedla nowe podejście w zakresie polityki UE w dziedzinie różnorodności biologicznej. Równoległe z zachowaniem najważniejszych siedlisk i gatunków w ramach sieci Natura 2000 oraz zmniejszeniem wpływu wywieranego przez obce gatunki inwazyjne i obce genotypy na różnorodność biologiczną w UE umieszczone zostały cele priorytetowe odnoszące się do terenów i działań wykraczających poza sieć Natura 2000:

- ochrona i odtwarzanie różnorodności biologicznej i usług ekosystemowych na pozostałych obszarach lądowych oraz morskich UE,
- wzmocnienie zgodności rozwoju regionalnego i planowania przestrzennego z potrzebami różnorodności biologicznej w UE.

Cele związane z wyznaczeniem sieci Natura 2000 nie będą możliwe do osiągnięcia w długiej perspektywie czasowej bez zagwarantowania korzystniejszych warunków dla różnorodności biologicznej w środowisku lądowym, słodkowodnym i morski poza obszarami sieci Natura 2000. Z drugiej strony udoskonalone planowanie na poziomie państw członkowskich, regionów i władz lokalnych jest kluczem do zapobiegania, minimalizowania i równoważenia negatywnego oddziaływania rozwoju regionalnego i przestrzennego na różnorodność biologiczną. Plan działań podkreśla, że potrzeby różnorodności biologicznej należy uwzględniać na początkowych etapach procesu podejmowania decyzji. Główne działania mogą obejmować:

- tworzenie partnerstw obejmujących podmioty odpowiedzialne za planowanie i rozwój oraz podmioty zajmujące się ochroną różnorodności biologicznej,
- skuteczne zajęcie się kwestią różnorodności biologicznej w ramach Dyrektywy w sprawie oceny oddziaływania na środowisko (EIA) oraz strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (SEA), które wymagają rozważenie alternatywnych rozwiązań oraz opracowanie środków zapobiegających i redukujących negatywne oddziaływanie planów lub przedsięwzięć na środowisko, w tym różnorodność biologiczną,
- stworzenie mechanizmów, które gwarantują, że wspólnotowe fundusze rozwoju regionalnego działają na korzyść, a nie na szkodę różnorodności biologicznej.

Monitorowanie stanu ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Wprowadzenia w życie i wspieranie monitorowania oraz oceny strategii Wspólnoty w sprawie różnorodności biologicznej i odpowiednich planów działania, włącznie z programem zbierania danych i informacji*
- *Opracowanie i usprawnienie wskaźników stanu różnorodności biologicznej w oparciu o wskaźniki przyjęte w ramach Konwencji o różnorodności biologicznej*
- *Opracowanie i usprawnienie podejść oraz narzędzi w zakresie monitorowania oraz sprawozdawczości w ramach dyrektyw dotyczących przyrody*
- *Prowadzenia monitoringu stanu ochrony siedlisk i gatunków, ze szczególnym uwzględnieniem typów siedlisk przyrodniczych i gatunków o znaczeniu priorytetowym*
- *Zaangażowanie społeczeństwa do monitorowania gatunków*

Szesty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego wskazuje na konieczność wprowadzenia w życie i wspierania monitorowania oraz oceny strategii Wspólnoty w sprawie różnorodności biologicznej i odpowiednich planów działania, włącznie z programem zbierania danych i informacji, opracowywaniem właściwych wskaźników oraz wspieraniem wykorzystywania najlepszych dostępnych technik i najlepszych praktyk ochrony środowiska.

Komisja Europejska, wraz z Europejską Agencją środowiska, dąży do opracowania i usprawnienia wskaźników stanu różnorodności biologicznej w oparciu o wskaźniki przyjęte w ramach Konwencji o różnorodności biologicznej. Trwają również prace nad opracowaniem i usprawnieniem podejść oraz narzędzi w zakresie monitorowania oraz sprawozdawczości w ramach dyrektyw dotyczących przyrody. Liczne zadania w tym zakresie spoczywają na krajach członkowskich.

Zdaniem ekspertów uczestniczących w sesji „Wiedza kluczem zarządzania” podczas Zielonego Tygodnia 2006 do monitorowania gatunków można zaangażować nie tylko wyspecjalizowane jednostki zajmujące się monitoringiem, ale również społeczeństwo.

Ocena oraz zarządzanie ryzykiem w odniesieniu do wpływu GMO na ekosystemy

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Opracowanie przepisów i metod oceny ryzyka, identyfikacji, etykietowanie i możliwości odszukania GMO w celu umożliwienia skutecznego nadzoru i kontroli skutków dla zdrowia i środowiska;*
- *Ocena zagrożenia dla środowiska ze strony organizmów modyfikowanych genetycznie (GMO)*
- *Nadzorowanie długofalowych skutków uwalniania GMO*
- *Nadzorowanie przestrzegania zasad oznaczania i monitorowania GMO*
- *Ocenę bezpieczeństwa zmodyfikowanej genetycznie żywności i/lub paszy, a także, w zależności od przypadku, ocenę ryzyka dla środowiska*
- *Zapewnienie społeczeństwu informacji o dostępnych na rynku produktach modyfikowanych genetycznie*

Wykorzystywanie organizmów genetycznie modyfikowanych w Europie jest regulowane Dyrektywą 2001/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 marca 2001 r. w sprawie zamierzonego uwalniania do środowiska organizmów zmodyfikowanych genetycznie. „Uwalnianie” oznacza, że organizm może wchodzić w kontakt ze środowiskiem naturalnym bez szczególnych środków bezpieczeństwa. Dyrektywa odnosi się zarówno do eksperymentalnego uwalniania GMO, na przykład na poletkach doświadczalnych, jak i wprowadzania ich na rynek, dla uprawy ogólnej, importu czy zastosowań przemysłowych.

Ważnym przepisem jest również Rozporządzenie (WE) nr 1829/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 września 2003 r. w sprawie genetycznie zmodyfikowanej żywności i paszy. Obejmuje ono genetycznie zmodyfikowane organizmy (GMO) przeznaczone do użycia w żywności i paszy, żywność oraz paszę zawierającą lub składającą się z GMO i żywność/paszę wyprodukowaną z GMO.

Szczególną uwagę organizmom genetycznie zmodyfikowanym (GMO) poświęca Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego. W tej sprawie za działania priorytetowe zostały uznane:

- opracowanie przepisów i metod oceny ryzyka, identyfikacji, etykietowanie i możliwości odszukania GMO w celu umożliwienia skutecznego nadzoru i kontroli skutków dla zdrowia i środowiska,
- postawienie sobie za cel szybkiej ratyfikacji i wykonania *Protokołu z Kartageny* w sprawie bezpieczeństwa biologicznego i wspieranie rozbudowy ram regulacyjnych w państwach trzecich w razie potrzeby poprzez pomoc techniczną i finansową.

Główne dokumenty strategiczne
<i>Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego</i>
<i>Komunikat Komisji z dnia 22 maja 2006. Powstrzymanie spadku różnorodności biologicznej do roku 2010 i w latach następnych: ochrona usług ekosystemu dla dobrobytu ludzkości</i>
<i>Dyrektywą 2001/18/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 marca 2001 r. w sprawie zamierzonego uwalniania do środowiska organizmów zmodyfikowanych genetycznie.</i>
<i>Rozporządzenie (WE) nr 1829/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 września 2003 r. w sprawie genetycznie zmodyfikowanej żywności i paszy</i>

LIFE+ Environment Policy and Governance

LIFE+ Climate change

Istnieje naukowy konsensus, że działalność ludzka powoduje wzrost koncentracji gazów cieplarnianych, prowadzący do podwyższenia temperatury na całym globie oraz zaburzeń klimatycznych. Skutki zmiany klimatu dla społeczności ludzkiej i dla przyrody są poważne i wymagają złagodzenia. Konieczne jest osiągnięcie stabilizacji stężenia gazów cieplarnianych w atmosferze. Rozwiązanie problemu zmian klimatycznych nie będzie możliwe bez zastosowania innowacyjnych niskowęglowych technologii; zastosowania innowacyjnych podejść w zakresie opracowania i rozpowszechniania nowych polityk, strategii oraz planów działania dotyczących zmian klimatycznych oraz podnoszenia świadomości i budowania potencjału społecznego oraz instytucjonalnego.

Mimo podejmowania licznych działań w tym zakresie globalne ocieplenie wydaje się nieuniknione, dlatego społeczeństwo musi podjąć działania w kierunku dostosowania do zmian klimatu i przygotowania na ich skutki.

Osiągnięcie stabilizacji stężenia gazów cieplarnianych w atmosferze

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- Wykonanie międzynarodowych zobowiązań w odniesieniu do klimatu łącznie z Protokołem z Kioto*
- Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych w sektorze energetycznym*
- Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych w sektorze transportu*
- Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych w produkcji przemysłowej*
- Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych w innych sektorach*
- Stosowanie innych właściwych instrumentów*

* szczegółowe działania w tekście

Według najnowszych badań emisje gazów cieplarnianych w 25 krajach UE są o 5,5 % poniżej ich poziomu w 1990 r. Przy pomocy obecnych środków, UE szacuje dalszą redukcję emisji o 4,1% w latach 2008-2012. Jest to dobry rezultat, jednak badania naukowe dowodzą, że potrzebna jest większa redukcja, żeby ograniczyć rozmiar zmian klimatu.

Zgodnie z założeniami *Szóstego wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego* przeciwdziałanie zmianom klimatycznym jest jednym z czterech priorytetów Wspólnoty w zakresie ochrony środowiska do roku 2010. Wspólnota postawiła w nim cel ustabilizowania stężenia gazów cieplarnianych w powietrzu. Cel ten powinien zostać osiągnięty poprzez realizację następujących zadań:

— ratyfikacja i wejście w życie *Protokołu z Kioto do Konwencji ramowej Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu* do 2002 r. oraz wypełnienie jego zobowiązań zmniejszenia emisji do 8% do grudnia 2008 r. w porównaniu z poziomami z 1990 r. dla Wspólnoty Europejskiej jako całości, zgodnie ze zobowiązaniem każdego z Państw Członkowskich, określonym w konkluzjach Rady z dnia 16 i 17 czerwca 1998 r.,

— umiejscowienie Wspólnoty na wiarygodnej pozycji, w celu popierania porozumienia międzynarodowego w sprawie bardziej rygorystycznych celów ograniczenia w okresie drugiego zobowiązania przewidzianego przez *Protokół z Kioto*.

Zadania te realizuje się, między innymi, poprzez następujące działania:

1) Wykonanie międzynarodowych zobowiązań w odniesieniu do klimatu łącznie z *Protokołem z Kioto* następującymi środkami:

- zbadanie wyników europejskiego programu ochrony klimatu i przyjęcie skutecznych wspólnych i skoordynowanej polityk oraz w oparciu o nie środków, dla różnych sektorów, uzupełniających działania krajowe Państw Członkowskich;
- praca na rzecz ustanowienia ram wewnątrz Wspólnoty w celu rozwinięcia skutecznego handlu emisją CO₂ z możliwością rozszerzenia na inne gazy cieplarniane;
- usprawnienie monitorowania gazów cieplarnianych i postępu wywiązywania się przez Państwa Członkowskie ze zobowiązań przyjętych w ramach porozumienia o wewnętrznym podziale obciążeń.

2) Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych w sektorze energetycznym:

- zachęcanie do stosowania do wytwarzania energii z paliw odnawialnych i kopalnych o mniejszej zawartości węgla;
- zachęcanie do stosowania odnawialnych źródeł energii, łącznie z wykorzystaniem bodźców, także na poziomie lokalnym, w celu osiągnięcia wskaźnika 12% całkowitego wykorzystania energii do 2010 r.;
- wprowadzenie bodźców zwiększenia kogeneracji oraz wprowadzenie w życie środków mających na celu podwojenie całkowitego udziału kogeneracji we Wspólnocie jako całości do 18 % całkowitego wytwarzania energii elektrycznej brutto;
- zapobieganie i ograniczenie emisji metanu z produkcji i rozprowadzania energii;
- wspieranie efektywności energetycznej.

3) Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych w sektorze transportu:

- zachęcanie do przejścia na bardziej skuteczne i mniej zanieczyszczające formy transportu, włącznie z poprawą organizacji i logistyki;
- określenie i podjęcie dalszych działań szczególnych, łącznie z właściwym prawodawstwem, w celu ograniczenia emisji gazów cieplarnianych z pojazdów silnikowych łącznie z N₂O;
- wspieranie rozwoju i stosowania paliw alternatywnych i pojazdów zużywających mniej paliwa w celu znacznego i nieustannego zwiększania ich udziału;
- wspieranie środków w celu odzwierciedlenia pełnych kosztów ochrony środowiska w cenie transportu;
- rozdzielenie wzrostu gospodarczego od popytu na transport w celu zmniejszenia wpływu na środowisko.

4) Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych w produkcji przemysłowej:

- wspieranie praktyk i technik ekologicznie efektywnych w przemyśle;
- opracowanie środków wspomagających małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) w dostosowaniu się, unowocześnieniu i poprawie działalności;
- zachęcanie do rozwoju alternatyw bardziej przyjaznych dla środowiska i technicznie wykonalnych, łącznie z ustanowieniem środków wspólnotowych, zmierzających do zmniejszenia emisji, wyeliminowania produkcji, gdzie stosowne i możliwe, oraz

ograniczenia wykorzystania przemysłowych gazów fluorowych HFCs (fluorowodorów węgla), PFCs (perfluoropochodne węglowodorów) i SF (sześćfluorków siarki);

5) Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych w innych sektorach:

- wspieranie efektywności energetycznej głównie dla ogrzewania, chłodzenia i doprowadzenia bieżącej ciepłej wody w projektowaniu budynków;
- uwzględnienie potrzeby zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych, wraz z innymi zagadnieniami ochrony środowiska, we wspólnej polityce rolnej i wspólnotowej strategii zarządzania odpadami.

6) Stosowanie innych właściwych instrumentów takich, jak:

- wspieranie stosowania środków fiskalnych, łącznie z terminowym i właściwym opodatkowaniem energii w ramach Wspólnoty, w celu zachęcenia do przestawienia się na bardziej efektywne wykorzystanie energii, mniej szkodliwą energię i transport oraz zachęcenia do unowocześniania technologii;
- zachęcanie do porozumień w dziedzinie ochrony środowiska z sektorami przemysłu w sprawie zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych;
- zapewnienie aby zmiana klimatu stała się głównym tematem polityki Wspólnoty w zakresie badań, rozwoju technologii i krajowych programów badawczych.

Dodatkowo *dyrektywa 2003/87/WE ustanawiająca system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie oraz zmieniająca dyrektywę Rady 96/61/WE* podkreśla konieczność szczególnego wsparcia dla wykorzystania bardziej energooszczędnych technologii, łącznie z produkcją energii cieplnej i elektrycznej w skojarzeniu, wytwarzającą mniej emisji na jednostkę wydajności. Podkreśla również, że polityki oraz środki mające na celu spowodowanie dalszego zmniejszania emisji powinny być realizowane na poziomie Państw Członkowskich we wszystkich sektorach gospodarki, a nie jedynie w ramach branży oraz sektora energetycznego.

Podnoszenie świadomości i budowanie potencjału społecznego oraz instytucjonalnego w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatycznym

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Wymiana informacji, doświadczeń i najlepszych praktyk na temat przeciwdziałania zmianom klimatu*
- *Podnoszenie poziomu świadomości społecznej wśród końcowych odbiorców energii, kształtowanie właściwych zachowań w zakresie jej zużycia oraz woli wprowadzania w życie metod oszczędzania energii i stosowania urządzeń energooszczędnych*

W 2000 roku Komisja zainicjowała *Pierwszy Europejski Program Zmian Klimatycznych (ECCP)*. Jego kontynuacją jest *Drugi Europejski Program Zmian Klimatycznych (ECCP II)*, który ruszył w październiku 2005 roku. Jego celem jest przegląd dotychczasowych rezultatów, zwrócenie uwagi na skuteczne wdrażanie wytycznych UE w Państwach Członkowskich, jak również dostarczenie nowych wytycznych dla polityki zmian klimatycznych UE wykraczając poza rok 2012. Program podkreśla, że osiągnięcie stabilizacji stężenia gazów cieplarnianych jest wyzwaniem niezwykle trudnym, wymagającym

zintegrowanych działań, angażujących różne podmioty: m.in. producentów, administrację publiczną, organizacje pozarządowe oraz konsumentów.

Znaczna część emisji gazów cieplarnianych związana jest z działalnością indywidualnych konsumentów energii elektrycznej, ciepłej oraz paliw. *Dyrektywa 2006/32/WE w sprawie efektywności końcowego wykorzystania energii i usług energetycznych* wskazuje, że istnieje potrzeba poprawy efektywności wykorzystania energii przez użytkowników końcowych. Poprawa efektywności wykorzystania energii przez odbiorców końcowych przyczyni się do zmniejszenia zużycia energii pierwotnej oraz do zmniejszenia emisji CO₂ i innych gazów cieplarnianych i tym samym do zapobiegania niebezpiecznym zmianom klimatycznym. Duże znaczenie ma więc podnoszenie poziomu świadomości społecznej wśród końcowych odbiorców energii, kształtowanie właściwych zachowań w zakresie jej zużycia oraz woli wprowadzania w życie metod oszczędzania energii i stosowania urządzeń energooszczędnych. Wymiana informacji, doświadczeń i najlepszych praktyk na wszystkich poziomach, z włączeniem w szczególności sektora publicznego, wpłynie korzystnie na poprawę efektywności energetycznej.

Adaptacja do niekorzystnych oddziaływań związanych ze zmianami klimatycznymi

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Tworzenia regionalnych modeli i ocen klimatu zarówno, aby przygotować regionalne środki dostosowawcze, takie jak zarządzanie zasobami wodnymi, zachowanie różnorodności biologicznej, zapobieganie pustynnieniu i powodziom oraz wspieranie świadomości powstającej wśród obywateli i przedsiębiorców*
- *Adaptacja do niekorzystnych oddziaływań związanych ze zmianami klimatycznymi dotyczy w szczególności gospodarki, społeczeństwa, przyrody, zasobów wodnych i zdrowia ludzkiego*
- *Wsparcie dostosowywania różnorodności biologicznej do zmian klimatycznych*

Wspólnota powinna przygotować się do przyjęcia środków mających na celu dostosowanie się do konsekwencji zmiany klimatu. *Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego* wskazuje na konieczność:

- przeglądu polityk Wspólnoty, w szczególności w dziedzinach istotnych dla zmiany klimatu tak, aby dostosowanie zostało trafnie określone w decyzjach inwestycyjnych;
- tworzenia regionalnych modeli i ocen klimatu zarówno, aby przygotować regionalne środki dostosowawcze, takie jak zarządzanie zasobami wodnymi, zachowanie różnorodności biologicznej, zapobieganie pustynnieniu i powodziom oraz wspieranie świadomości powstającej wśród obywateli i przedsiębiorców.

Adaptacja do niekorzystnych oddziaływań związanych ze zmianami klimatycznymi dotyczy w szczególności gospodarki, społeczeństwa, przyrody, zasobów wodnych i zdrowia ludzkiego.

Ze względu na wzajemną silną współzależność zmian klimatycznych i zmian systemów przyrodniczych priorytetowym celem jest wsparcie dostosowywania różnorodności biologicznej do zmian klimatycznych. Wyrazem tego jest *Komunikat Komisji dotyczący powstrzymania spadku różnorodności biologicznej do roku 2010 i w latach następnych*. Zgodnie z *Planem działań do roku 2010*, który jest załącznikiem do tego komunikatu jednym z 10 celów priorytetowych jest wsparcie dostosowywania różnorodności biologicznej do

zmian klimatycznych. Działania te są tym bardziej istotne, że zmiany klimatyczne są w stanie w okresie zaledwie kilku dziesięcioleci zniweczyć wysiłki mające na celu ochronę i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej.

Potrzebne będą działania wspomagające dostosowanie różnorodności biologicznej do zmieniającej się temperatury i warunków hydrologicznych. Należy również zadbać o to, by zapobiegać, minimalizować i równoważyć potencjalne szkody, które mogłyby wynikać dla różnorodności biologicznej z dostosowania do zmian klimatycznych oraz podejmowanych działań łagodzących. Z drugiej strony ochrona różnorodności biologicznej może wspomóc redukcję koncentracji gazów cieplarnianych w atmosferze, ponieważ lasy, torfowiska i inne siedliska magazynują dwutlenek węgla.

Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego zachęca w szczególności do rozważenia skutków zmiany klimatu dla leśnictwa.

Główne dokumenty strategiczne
<i>Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego</i>
<i>Protokół z Kioto do Konwencji ramowej Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu</i>
<i>Dyrektywa 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003 r. ustanawiająca system handlu przydziałami emisji gazów cieplarnianych we Wspólnocie oraz zmieniająca dyrektywę Rady 96/61/WE</i>
<i>Dyrektywa 2006/32/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 kwietnia 2006 r. w sprawie efektywności końcowego wykorzystania energii i usług energetycznych oraz uchylająca dyrektywę Rady 93/76/EW</i>
<i>Komunikat Komisji z dnia 22 maja 2006. Powstrzymanie spadku różnorodności biologicznej do roku 2010 i w latach następnych: ochrona usług ekosystemu dla dobrobytu ludzkości</i>

LIFE+ Water

Woda jest wrażliwym elementem środowiska, któremu może zagrozić nawet niewielka ilość niebezpiecznej substancji. Traktowanie wody wyłącznie jako surowca przyczyniło się nie tylko do degradacji zasobów wodnych, ale również do zaniku niezwykle cennych przyrodniczo ekosystemów wodnych i lądowych związanych ze środowiskiem wodnym. Dlatego współczesne podejście do problematyki gospodarki wodnej wymaga działań na terenie całej zlewni lub dorzecza.

Zgodnie z założeniami *Szóstego wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego* do realizacji strategicznych celów Wspólnoty w zakresie środowiska naturalnego należy dążyć poprzez osiągnięcie poziomów jakości wód, które nie wywołują znacznego wpływu oraz zagrożenia dla zdrowia ludzkiego i środowiska naturalnego oraz zapewnienie, że poziom czerpania z zasobów wodnych będzie w dłuższym okresie zrównoważony.

W sprawie zrównoważonego użytkowania i osiągania wysokiej jakości wody program zakłada realizację następujących działań priorytetowych:

- zapewnienie wysokiego poziomu ochrony wód powierzchniowych i gruntowych, zapobieganie skażeniu i wspieranie zrównoważonego zużycia wody;
- prace nad pełnym wprowadzeniem w życie *Ramowej dyrektywy wodnej*, mające na celu osiągnięcie właściwego ekologicznego, chemicznego i ilościowego stanu wody oraz spójnej i zrównoważonej gospodarki wodnej;
- opracowanie środków mających na celu zaprzestanie zrzucania i emisji substancji niebezpiecznych, zgodnie z przepisami *Ramowej dyrektywy wodnej*;
- zapewnienie wysokiego poziomu ochrony wody w kąpieliskach,
- zapewnienie zintegrowania pojęć i podejść *Ramowej dyrektywy wodnej* i innych dyrektyw w sprawie ochrony wody w innych politykach Wspólnoty.

Wymiana informacji, doświadczeń i wyników badań nt. realizacji polityki wodnej UE

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Przygotowanie oraz wdrożenie programu działań dla wszystkich obszarów dorzeczy*
- *Przygotowanie oraz wdrożenie planów gospodarowania wodami w dorzeczu*
- *Prowadzenie monitoringu wód*
- *Stymulowanie ścisłej współpracy i spójnych działań na poziomie wspólnotowym, Państw Członkowskich oraz lokalnym w zakresie realizacji polityki wodnej Unii Europejskiej*
- *Informacja nt. polityki wodnej Unii Europejskiej oraz stymulowanie zaangażowania ogółu społeczeństwa, w tym użytkowników wód*

Kluczowym aktem prawnym w zakresie realizacji polityki wodnej na terenie Unii Europejskiej jest *Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE (RDW)* sporządzona 23 października 2000 r. Jest odpowiedzią na wieloletnie wysiłki Wspólnoty zmierzające w kierunku lepszej ochrony wód poprzez ustalenie zintegrowanej europejskiej polityki wodnej opartej na przejrzystych, efektywnych i spójnych ramach legislacyjnych. RDW porządkuje i koordynuje istniejące europejskie ustawodawstwo wodne.

Ustanawia ramy działań na rzecz ochrony śródlądowych wód powierzchniowych, wód przejściowych, wód przybrzeżnych oraz wód podziemnych. Wprowadza ekologiczne,

holistyczne podejście do oceny stanu wód i planowania gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju oraz pomocniczości. Dąży do osiągnięcia dobrego stanu wód w każdym dorzeczu tak, aby działania w odniesieniu do wód powierzchniowych i wód podziemnych należących do tego samego systemu ekologicznego, hydrologicznego i hydrogeologicznego były skoordynowane.

RDW za główne cele stawia:

1. Ochronę i poprawę warunków, a gdy to niemożliwe utrzymanie stanu obecnego ekosystemów wodnych, a także łądowych i podmokłych, bezpośrednio uzależnionych od ekosystemów wodnych (w odniesieniu do potrzeb wodnych).
2. Propagowanie zrównoważonego korzystania z wody opartego na długoterminowej ochronie dostępnych zasobów wodnych.
3. Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu czystości środowiska wodnego. Przedsięwzięcia te powinny prowadzić do ograniczania zrzutów, emisji i strat priorytetowych substancji niebezpiecznych, a w dalszej perspektywie do zaprzestania lub stopniowego eliminowania tego typu działalności.
4. Stopniowe ograniczenie zanieczyszczenia wód podziemnych i zapobieganie ich dalszej degradacji.
5. Dążenie do zmniejszania skutków powodzi i suszy.

Kluczowymi zadaniami są:

- ochrona wszystkich wód, powierzchniowych oraz podziemnych w aspekcie całościowym,
- osiągnięcie dobrego stanu wód do roku 2015,
- zintegrowane gospodarowanie wodami w oparciu o obszary dorzeczy,
- łączne podejście dotyczące regulacji emisji i standardów jakościowych wody oraz stopniowe eliminowanie substancji szczególnie niebezpiecznych,
- instrumenty ekonomiczne: analiza ekonomiczna oraz zwrot kosztów za usługi wodne w celu zrównoważonego użytkowania wody,
- zaangażowanie społeczeństwa oraz użytkowników wody.

RDW ustanawia system zarządzania zlewniowego, który zapewnia redukcję oraz kontrolę zanieczyszczeń pochodzących ze wszystkich źródeł oraz równoważy wymogi ochrony środowiska z interesami ludzi. Krokiem milowym wprowadzonym w RDW jest uwzględnienie zasobów wodnych nie tylko jako części systemu wodno-gospodarczego, lecz również jako czynnika tworzącego siedliska, których stan zależy od wypadkowej kierunków działań na terenie całej zlewni. Żaden z dotychczasowych aktów prawnych krajów Unii Europejskiej nie podchodził do zagadnień ochrony zasobów wodnych tak kompleksowo z uwzględnieniem ochrony ekosystemów wodnych, łądowych i bagiennych, oraz społeczno-gospodarczych efektów susz i powodzi.

RDW określa ramy przestrzenne, będące podstawowymi obszarami prowadzonych działań. Stworzona została jednostka administracyjna, zwana obszarem dorzecza, której terytorium pokrywa się z obszarem zlewni lub grupy zlewni.

Dyrektywa nakłada obowiązek wprowadzenia programu działań dla wszystkich obszarów dorzeczy, planów gospodarowania wodami w dorzeczu oraz monitoringu wód.

Realizacji celu osiągnięcia dobrego stanu wszystkich części wód ma służyć określenie i wdrożenie koniecznych działań w ramach zintegrowanych programów działań na terenie wszystkich obszarów dorzeczy leżących na terytorium poszczególnych państw członkowskich.

Państwa Członkowskie zapewniają również opracowanie planów gospodarowania wodami w dorzeczu dla każdego obszaru dorzecza leżącego całkowicie na ich terytorium. W przypadku międzynarodowego obszaru dorzecza leżącego całkowicie na terenie Wspólnoty, Państwa Członkowskie zapewniają koordynację w celu stworzenia jednego planu gospodarowania wodami w dorzeczu. Plany gospodarowania wodami w dorzeczach mogą być uzupełniane bardziej szczegółowymi programami i planami gospodarowania w odniesieniu do zlewni, sektora, danego problemu lub typu wód, celem zajęcia się poszczególnymi aspektami gospodarki wodnej.

Osiągnięcie celów *RDW* jest uzależnione od ścisłej współpracy i spójnych działań na poziomie wspólnotowym, Państw Członkowskich oraz lokalnym, jak również od informacji, konsultacji i zaangażowania ogółu społeczeństwa, w tym użytkowników. Dla zapewnienia udziału ogółu społeczeństwa, w tym użytkowników wody w ustaleniu i aktualizacji planów gospodarowania wodami w dorzeczu, konieczne jest dostarczenie odpowiedniej informacji o planowanych działaniach oraz składanie sprawozdań o postępach w ich wdrażaniu, w celu włączenia ogółu społeczeństwa przed podjęciem ostatecznych decyzji w sprawie niezbędnych działań.

Dyrektywa nakazuje prowadzenie rejestru obszarów chronionych, powoływanych dla ochrony znajdujących się tam wód powierzchniowych i podziemnych oraz tych wyznaczonych w celu zachowania siedlisk i gatunków bezpośrednio uzależnionych od wody.

Szczególną uwagę poświęcono warunkom poboru wód dla zaopatrzenia ludności i monitoringowi tych wód. Państwa Członkowskie są zobowiązane do opracowania programów monitoringu stanu wód oraz ich ujęć, w celu ustanowienia spójnego i kompleksowego przeglądu stanu wód na każdym obszarze dorzecza. W zależności od potrzeb przewidziano:

- monitoring diagnostyczny, który dostarcza informacji o długoterminowych zmianach zachodzących w środowisku,
- monitoring operacyjny - służący do oceny zmiany stanu jednolitych części wód wynikającej z wdrożenia programów działań i dotyczący jednolitych części wód zidentyfikowanych jako zagrożone,
- monitoring badawczy - zakładany wówczas, gdy monitoring diagnostyczny wskazuje, że cele środowiskowe dla jednolitych części wód nie zostaną osiągnięte lub gdy nieznana jest przyczyna pogorszenia stanu jednolitych części wód oraz istnieje potrzeba oceny skutków przypadkowych zanieczyszczeń.

Podstawowym rodzajem monitoringu, w rozumieniu *RDW*, jest monitoring operacyjny.

RDW wymaga integracji działań wynikających z innych dyrektyw dotyczących wody zawartych w następujących dyrektywach:

- Dyrektywa w sprawie wód przeznaczonych do kąpiei 76/160/EEC
- Dyrektywa w sprawie wody pitnej 80/778/EEC zmieniona Dyrektywą 98/83/EC

- o Dyrektywa w sprawie osadów ściekowych 86/278/EEC
- o Dyrektywa w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych 91/271/EEC
- o Dyrektywa w sprawie azotanów 91/676/EEC
- o Dyrektywa w sprawie zintegrowanej ochrony przed zanieczyszczeniami (IPPC) 96/61/EC
- o Dyrektywa w sprawie środków ochrony roślin 91/414/EEC

Wspieranie wdrożenia Strategii tematycznej dotyczącej ochrony i zachowania środowiska morskiego

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Stworzenie zintegrowanej polityki w sprawie ochrony i zachowania mórz, która weźmie pod uwagę wszystkie czynniki wywierające na nie wpływ i ustali jasne, operacyjne cele i działania*
- *Ustaleniu ram dla przygotowania w sprawie ochrony i zachowania mórz*
- *Wypracowanie nowego podejścia do monitorowania i oceny stanu środowiska morskiego oraz do wykorzystania danych naukowych*

Morza i oceany pokrywają 71% powierzchni Ziemi, a stanowiąc 90% biosfery prezentują większą różnorodność biologiczną niż ekosystemy glebowe, naziemne i słodkowodne razem wzięte. Ekosystemy morskie odgrywają znaczącą rolę w zmianach klimatu i pogody. Jako źródło życia, środowisko morskie przyczynia się w dużym stopniu również do budowy dobrobytu gospodarczego i społecznego oraz wpływa na jakość życia. Jednak środowisko morskie poddawane jest znacznym naciskom. Najbardziej widocznymi sygnałami ostrzegawczymi są: tempo degradacji bioróżnorodności, poziom zanieczyszczenia niebezpiecznymi substancjami i ostatnio ujawniające się konsekwencje zmian klimatycznych. Niedawno opublikowana przez ONZ *Milenijna Ocena Ekosystemu* wymienia zubożenie zasobów rybnych i obecność szkodliwych wykwitów alg niszczących życie w morzach jako dwa najważniejsze przykłady coraz szybciej po sobie następujących, gwałtownych i potencjalnie nieodwracalnych zmian w ekosystemach.

Komisja Europejska przyjęła 24 października 2005r. *Strategię tematyczną dotyczącą ochrony i zachowania środowiska morskiego*. Strategia ta ma na celu promowanie poprawy jakości mórz wspólnotowych do 2021 r., zarówno z ekologicznego, jak i gospodarczego punktu widzenia.

- Celem Strategii jest ochrona i odnowa europejskich mórz i oceanów oraz zapewnienie, że działalność człowieka będzie prowadzona na nich w sposób zrównoważony, tak, aby obecne i przyszłe pokolenia mogły cieszyć się i korzystać z bogactwa biologicznie zróżnicowanych, dynamicznych mórz i oceanów, które będą czyste, zdrowe i wydajne. Dla realizacji tak ambitnego celu UE będzie musiała zastosować nowe podejście i zasady przy opracowywaniu i wdrażaniu swej przyszłej strategii, obejmujące między innymi:
- Dwojaki: wspólnotowe i regionalne podejście, które w gestii UE pozostawi sprawy związane ze współpracą i zbliżeniem stanowisk Państw Członkowskich i państw trzecich graniczących z europejskimi morzami i oceanami, zaś na poziom regionalny przekazuje wszystkie sprawy związane z planowaniem i wykonaniem środków koniecznych dla znalezienia stosownych rozwiązań z uwzględnieniem specyfiki warunków, problemów i potrzeb regionów morskich.
- Podejście oparte na wiedzy, konieczne dla świadomego kształtowania polityki.

- Podejście ekosystemowe, zgodnie z którym działania człowieka wywierające wpływ na środowisko morskie będą zarządzane w sposób całościowy, umożliwiając osiągnięcie lepszej równowagi pomiędzy zachowaniem środowiska a zrównoważonym wykorzystywaniem zasobów mórz i oceanów.
- Podejście oparte na współdziałaniu, zapewniające szeroki udział wszystkich zainteresowanych stron i wzmacniające współpracę z już istniejącymi w regionach konwencjami morskimi.

Obecnie istniejące środki i inicjatywy mające na celu ochronę środowiska morskiego okazują się niewystarczające dla osiągnięcia pożądanego poziomu jego ochrony i zachowania. Aby zapobiec pogorszeniu stanu środowiska morskiego i dalszej utracie bioróżnorodności, oraz aby wzmocnić starania na rzecz ich odbudowy konieczne jest stworzenie zintegrowanej polityki w sprawie ochrony i zachowania mórz, która weźmie pod uwagę wszystkie czynniki wywierające na nie wpływ i ustali jasne, operacyjne cele i działania.

Realizacja *Strategii* służy ustaleniu ram dla przygotowania polityki. Dobra polityka zależy od jakości informacji. Istniejące programy monitorowania i oceny nie są ani zintegrowane, ani kompletne. Wynikająca z nich wiedza o europejskim środowisku morskim, o skuteczności podjętych środków, a także o zagrożeniach i naciskach wywieranych na to środowisko przez działania człowieka ujawnia wiele luk. Na różnych szczeblach władzy wykonawczej konieczne jest takie nowe podejście do monitorowania i oceny stanu środowiska morskiego oraz do wykorzystania danych naukowych, które zidentyfikuje i zlikwiduje istniejące luki, ograniczy powielanie programów gromadzenia danych i badań naukowych oraz będzie promować harmonizację oraz rozpowszechnianie i wykorzystywanie danych i wiedzy o morzu.

Główne dokumenty strategiczne
<i>Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego</i>
<i>Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE</i>
<i>Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego z dnia 24 października 2005. Strategia tematyczna dotycząca ochrony i zachowania środowiska morskiego</i>

LIFE+ Air

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- Uproszczeniu istniejących obecnie przepisów i połączeniu pięciu instrumentów prawnych dotyczących ochrony powietrza w jedną dyrektywę
- Skoncentrowanie się na substancjach zanieczyszczających stanowiących największe zagrożenie - przyjęcie właściwych środków dotyczących ozonu i pyłów w warstwie przyziemnej
- Wprowadzeniu nowych norm jakości powietrza dotyczących drobnych cząstek pyłu zawieszonego ($PM_{2,5}$) w powietrza
- Poprawa monitorowania i oceny jakości powietrza, łącznie z depozycją zanieczyszczeń, oraz dostarczanie informacji społeczeństwu
- Tworzenie nowych podejść oraz wskaźników wspierających proces oceny oddziaływania na środowisko związanej z emisją zanieczyszczeń do powietrza
- Szersze monitorowanie poziomu $PM_{2,5}$ na obszarach miejskich
- Rozwijanie oraz wdrożenie polityk i instrumentów dotyczących ograniczenia zanieczyszczania powietrza służących redukcji emisji w kluczowych sektorach energetycznym, transportowym oraz rolnictwie

Jakość powietrza to jedna z najważniejszych kwestii ekologicznych nurtujących obywateli Unii Europejskiej, ponieważ wpływa nie tylko na środowisko, ale także na zdrowie.

W ostatnich latach działania Wspólnoty skoncentrowane były na ustanowieniu minimalnych norm jakości otaczającego powietrza i rozwiązywaniu problemów związanych z kwaśnymi deszczami i ozonem troposferycznym. Emisja zanieczyszczeń z dużych obiektów energetycznego spalania i ze źródeł mobilnych została zmniejszona, poprawiła się jakość paliwa a wymagania z zakresu ochrony środowiska zostały uwzględnione w sektorach transportu i energii.

Pomimo znacznej poprawy w dalszym ciągu obserwuje się negatywne skutki zanieczyszczenia powietrza. W tym kontekście *Szósty wspólnotowy program działań na rzecz ochrony środowiska* wezwał do rozwoju strategii tematycznej dotyczącej zanieczyszczenia powietrza w celu osiągnięcia poziomów jakości powietrza, które nie powodują znacznego negatywnego wpływu oraz zagrożenia dla zdrowia ludzkiego i środowiska naturalnego. Realizacji tego celu mają służyć przede wszystkim następujące działania:

- poprawa monitorowania i oceny jakości powietrza, łącznie z depozycją zanieczyszczeń, oraz dostarczanie informacji społeczeństwu, łącznie z opracowaniem i stosowaniem wskaźników,
- przyjęcie właściwych środków dotyczących ozonu i pyłów w warstwie przyziemnej,
- rozważenie jakości powietrza w pomieszczeniach i wpływu na zdrowie, z zaleceniem przyszłych środków, gdzie sytuacja tego wymaga,
- dalsze rozwijanie szczególnych instrumentów Wspólnoty do celu zmniejszenia emisji z odpowiednich kategorii źródeł.

W 2005 roku zakończono prace nad *Strategią tematyczną dotyczącą zanieczyszczenia powietrza*, która wyznacza szczegółowe cele tymczasowe w dziedzinie zanieczyszczenia powietrza na terenie UE i proponuje środki umożliwiające ich realizację.

Strategia zaleca uaktualnienie obecnie obowiązujących przepisów, skoncentrowanie się na substancjach zanieczyszczających stanowiących największe zagrożenie, a także zaleca zwiększenie starań mających na celu zintegrowanie zagadnień ochrony środowiska z innymi politykami i programami.

Realizacja celów wyznaczonych przez 6-ty EAP oznacza w kontekście środowiska naturalnego nieprzekraczanie krytycznych obciążeń i poziomów. W odniesieniu do stanu zdrowia ludzkiego sytuacja jest bardziej złożona, ponieważ dla niektórych substancji zanieczyszczających, takich jak pył zawieszony czy ozon troposferyczny, nieznan jest bezpieczny poziom ekspozycji na nie. Konieczne jest tworzenie nowych podejść oraz wskaźników wspierających proces oceny oddziaływania na środowisko związanej z emisją zanieczyszczeń do powietrza.

Strategia wyznacza cele w zakresie ochrony zdrowia i środowiska oraz ustala wartości docelowe ograniczenia emisji dla głównych substancji zanieczyszczających. Do 2020 r. przy pomocy technicznie dostępnych środków stężenie PM_{2.5} powinno zostać ograniczone o 75 %, a stężenie ozonu troposferycznego o 60 %. Ponadto, przy pomocy technicznie dostępnych środków, o 55 % powinno zostać zmniejszone zagrożenie zakwaszeniem i eutrofizacją środowiska naturalnego. By osiągnąć te cele należy zmniejszyć emisję SO₂ o 82 %, emisję NO_x o 60 %, LZO o 51 %, amoniaku o 27 %, a pierwotnych cząstek PM_{2.5} o 59 % w stosunku do poziomu emisji z 2000 r.

Cele strategii zostaną zrealizowane częściowo dzięki weryfikacji obecnie obowiązujących przepisów dotyczących lepszej jakości otaczającego powietrza, koncentrującej się na dwóch głównych zagadnieniach:

- (a) uproszczeniu istniejących obecnie przepisów i połączeniu pięciu instrumentów prawnych w jedną dyrektywę;
- (b) wprowadzeniu nowych norm jakości powietrza dotyczących drobnych cząstek pyłu zawieszonego (PM_{2.5}) w powietrzu.

Aby umożliwić realizację celów strategicznych, obecnie obowiązujące prawodawstwo w sprawie jakości powietrza zostanie uproszczone. W odniesieniu do nowych pojazdów zostaną podjęte dalsze inicjatywy, a po starannym rozważeniu oceny wpływu zostaną także przewidziane nowe środki w odniesieniu do emisji z małych obiektów energetycznego spalania, statków i samolotów.

W odniesieniu do pyłu zawieszonego proponuje się pułap wynoszący 25 µg/m³. Obrany poziom pułapu uwzględnia obecny niepełny stan wiedzy i wątpliwości z tym związane co do ryzyka, jakie niesie ze sobą narażenie na PM_{2.5}. Proponuje się także, aby państwa członkowskie podjęły szersze monitorowanie poziomu PM_{2.5} na obszarach miejskich jako pierwszy krok w kierunku ograniczenia średniego stężenia w miastach na swoich terytoriach.

Realizacja celów wytyczonych przez Strategię wymagać będzie wysiłku i zaangażowania ze strony innych sektorów, przede wszystkim energetycznego, transportu lądowego, wodnego i lotniczego oraz rolnictwa. Dla każdego z tych sektorów Strategia wskazuje działania oraz środki, które mogą mieć największy wpływ na poprawę jakości powietrza.

W odniesieniu do sektora energetycznego są to:

- Bardziej wydajne użytkowanie energii i bardziej racjonalne korzystanie z naturalnych zasobów
- Zwiększenie udziału biopaliw
- Ograniczenia zapotrzebowania energetycznego, poprzez np. etykiety efektywności energetycznej
- Opracowanie jednolitych norm technicznych dla małych obiektów spalania
- Emisja LZO na stacjach paliwowych
- Ograniczenia emisji LZO na stacjach paliwowych

W odniesieniu do sektora transportu:

- Promowanie dalszych zmian prowadzące do stosowania mniej zanieczyszczających rodzajów transportu i paliw alternatywnych oraz ograniczenia zatorów drogowych i internalizacji kosztów zewnętrznych transportu
- Zintegrowanie i ożywienie europejskiej sieci kolejowej
- Ograniczenia emisji z nowych samochodów osobowych i lekkich samochodów dostawczych, oraz pojazdów ciężarowych o dużej ładowności.
- Udoskonalenie procesu homologacji
- Ustalenie praktycznych wytycznych dotyczących zróżnicowania opłat w zależności od stopnia zanieczyszczania powietrza i jego wpływu na obszary wrażliwe z punktu widzenia ochrony środowiska
- Nałożenie obowiązku i zalecenie władzom publicznym stosowania przy przetargach wymogu minimalnych kontyngentów rocznych nowych, czystszych pojazdów o niskim poziomie zużycia energii
- Stworzenie wspólnych ram dla wyznaczania stref niskiej emisji
- Opracowanie i wdrożeniu planów w zakresie zrównoważonego transportu miejskiego
- Ograniczenie szkodliwej dla środowiska emisji SO₂ i NO_x ze statków
- Promować stosowanie nabrzeżnych źródeł elektryczności dla statków przebywających w porcie (najlepiej z odnawialnych źródeł energii) poprzez opracowanie wytycznych i przewidywanych zwolnień z podatku od energii

W odniesieniu do rolnictwa:

- Ograniczenie emisji amoniaku ze źródeł rolniczych, rozwój polityk ograniczających „nadmierne” użycie azotu w rolnictwie
- Przygotowanie krajowych planów działania, w zakresie ograniczenia emisji amoniaku
- Opracowywanie programów działań rolnośrodowiskowych, które wykraczają poza zobowiązania nałożone przez obowiązujące przepisy środowiskowe i wymogi minimalne korzystania z nawozów, sprecyzowane w programach rozwoju obszarów wiejskich

Główne dokumenty strategiczne
<i>Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego</i>
<i>Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego. Strategia tematyczna dotycząca zanieczyszczenia powietrza z dnia 21 września 2005.</i>
<i>Sprawozdanie Komisja Ochrony Środowiska Naturalnego, Zdrowia Publicznego i Bezpieczeństwa Żywności w sprawie strategii tematycznej dotyczącej zanieczyszczenia powietrza z dnia 30 czerwca 2006</i>

LIFE+ Soil

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Utworzenie ramowego prawodawstwa dotyczącego ochrony i zrównoważonego użytkowania gleby*
- *Włączenie kwestii ochrony gleby do polityk opracowywanych i realizowanych na poziomie krajowym i wspólnotowym*
- *Uzupełnienie braków wiedzy w zakresie niektórych zagadnień w dziedzinie ochrony gleby poprzez prowadzenie badań wspieranych przez Wspólnotę oraz krajowych programów badawczych*
- *Podnoszenie świadomości społecznej w kwestii potrzeby ochrony gleby*
- *Wprowadzenie wymogu określenia, opisanie i przeprowadzenia oceny wpływu, który pewne polityki sektorowe wywierają na procesy degradacji gleby*
- *Wprowadzenie dla użytkowników gleby wymogu podjęcia środków zapobiegawczych w zakresie zakłócenia funkcji gleb*
- *Opracowanie podejścia do problemu uszczelniania gleby*
- *Zidentyfikowanie obszarów zagrożonych erozją, spadkiem zawartości materii organicznej, zasoleniem, zagęszczeniem lub takich, na których wystąpić może osuwanie się ziemi, oraz utworzenie krajowych programów działań*
- *Rozwój zharmonizowanego podejście w zakresie monitoringu oraz metodologii monitorowania gleb*
- *Określenie środków mających na celu ograniczenie wprowadzania niebezpiecznych substancji do gleby*
- *Sporządzenie wykazu zanieczyszczonych miejsc, przygotowanie sprawozdania o stanie gleby oraz utworzenie krajowej strategii naprawy zidentyfikowanych zanieczyszczonych miejsc*

Gleba jest zasadniczo zasobem nieodnawialnym i jest bardzo dynamicznym systemem, który spełnia wiele funkcji niezmiernie ważnych dla działalności człowieka i dla przetrwania ekosystemów. Z dostępnych informacji wynika, że w ciągu ostatnich dziesięcioleci nastąpił znaczny wzrost procesów degradacji gleby i istnieją dowody na to, że będzie on postępował, jeśli nie zostaną podjęte żadne działania.

Gleba na terenie Wspólnoty podlega naciskom takim jak nieodpowiednio prowadzone prace rolnicze i leśne, działalność przemysłowa, turystyka czy rozwój miast. Działania te wpływają destrukcyjnie na zdolność gleby do pełnienia jej wielorakich funkcji o podstawowym znaczeniu dla środowiska. Gleba stanowi zasób naturalny, który jest przedmiotem wspólnego zainteresowania całej Wspólnoty, pomimo iż znajduje się głównie w posiadaniu prywatnym i zaniedbanie jej ochrony zakłóci zrównoważony stan i zaszkodzi długoterminowej konkurencyjności w Europie. Co więcej, degradacja gleby wywiera znaczący wpływ na inne obszary wspólnego zainteresowania Wspólnoty, takie jak zasoby wodne, zdrowie ludzi, zmiany klimatyczne, ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, a także bezpieczeństwo żywności.

Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego wymienia ochronę zasobów naturalnych oraz promowanie zrównoważonego wykorzystywania gleby jako jeden ze swoich celów. Z tego powodu Wspólnota zdecydowała się przyjąć strategię tematyczną w dziedzinie ochrony gleby, zmierzającą do zatrzymania i odwrócenia procesów degradacji gleby.

W swoim komunikacie *W kierunku strategii tematycznej w dziedzinie ochrony gleby* z 2002 r. Komisja określiła osiem głównych zjawisk, stanowiących zagrożenie dla gleby na terenie UE. Zagrożeniami tymi są erozja, spadek zawartości materii organicznej, zanieczyszczenie, zasolenie, zagęszczenie, utrata różnorodności biologicznej gleby, uszczelnianie, osuwanie się ziemi i powodzie.

W 2006 roku została opublikowana *Strategia tematyczna w dziedzinie ochrony gleby*. Ogólnym celem strategii jest ochrona i zrównoważone użytkowanie gleby w oparciu o następujące wytyczne:

- 1) Zapobieganie dalszej degradacji gleby i zachowywanie jej funkcji.
- 2) Przywrócenie zniszczonej gleby przynajmniej do stanu odpowiadającemu obecnemu lub planowanemu wykorzystaniu, przy uwzględnieniu również kwestii kosztów tego działania.

By osiągnąć powyższe cele, należy podjąć działania na różnych poziomach: lokalnym, krajowym i europejskim.

Proponowana przez Komisję strategia opiera się na czterech filarach:

- Utworzenie ramowego prawodawstwa dotyczącego ochrony i zrównoważonego użytkowania gleby, jako cel główny.
- Włączenie kwestii ochrony gleby do polityk opracowywanych i realizowanych na poziomie krajowym i wspólnotowym
- Uzupełnienie braków wiedzy w zakresie niektórych zagadnień w dziedzinie ochrony gleby poprzez prowadzenie badań wspieranych przez Wspólnotę oraz krajowych programów badawczych
- Podnoszenie świadomości społecznej w kwestii potrzeby ochrony gleby.

W 2006 roku Komisja przedstawiła wniosek dotyczący *Dyrektywy ustanawiająca ramy dla ochrony gleby*, która obejmuje następujące działania:

- Utworzenie wspólnych ram dla ochrony gleby na podstawie zasad mających na celu zachowanie funkcji gleby, zapobieganie procesom jej degradacji, łagodzenie skutków tych procesów, odtworzenie zniszczonych gleb oraz włączenie tych kwestii do innych polityk sektorowych.
- Wprowadzenie wymogu określenia, opisanie i przeprowadzenia oceny wpływu, który pewne polityki sektorowe wywierają na procesy degradacji gleby, w celu ochrony funkcji gleby.
- Wprowadzenie dla użytkowników gleby wymogu podjęcia środków zapobiegawczych jeśli zamierzone przez nich użytkowanie gruntów może spowodować znaczące zakłócenie funkcji gleby.
- Opracowanie podejścia do problemu uszczelniania gleby, które umożliwiłoby bardziej racjonalne użytkowanie gruntów oraz utrzymanie możliwie największej liczby funkcji gleby (np. poprzez rekultywację terenów przemysłowych oraz łagodzenie skutków degradacji gleb poprzez stosowanie technik budowlanych pozwalających na utrzymanie jak największej ilości funkcji gleby).
- Zidentyfikowanie obszarów zagrożonych erozją, spadkiem zawartości materii organicznej, zasoleniem, zagęszczeniem lub takich, na których wystąpić może osuwanie się ziemi, oraz utworzenie krajowych programów działań. Państwa

członkowskie będą zobowiązane zidentyfikować, na podstawie wspólnych kryteriów, obszary zagrożone, określić cele w zakresie redukcji ryzyka w odniesieniu do tych obszarów. W celu określenia obszarów zagrożonych Komisja zachęca państwa członkowskie do korzystania z istniejących programów monitorowania. Z biegiem czasu należy dążyć do zharmonizowanego podejście w zakresie monitorowania oraz metodologię.

- Określenie środków mających na celu ograniczenie wprowadzania niebezpiecznych substancji do gleby, aby uniknąć ich gromadzenia się w glebie, co pociągnęłoby za sobą zakłócenie funkcji gleby a także stworzyłoby zagrożenie dla zdrowia ludzi i dla środowiska.
- Sporządzenie wykazu zanieczyszczonych miejsc, ustanowienie mechanizmu finansowania działań zaradczych prowadzonych w „nieczystych miejscach”, przygotowanie sprawozdania o stanie gleby oraz utworzenie krajowej strategii naprawy zidentyfikowanych zanieczyszczonych miejsc.

W celu uzupełnienia braków wiedzy na temat gleby oraz wzmocnienia podstaw przedmiotowej polityki konieczne jest prowadzenie dalszych badań w zakresie następujących kwestii:

- Procesy leżące u podstaw funkcji gleby (np. rola gleby w bilansie CO₂ oraz w kwestii ochrony różnorodności biologicznej)
- Zmiany przestrzenne i czasowe w procesach glebowych
- Czynniki ekologiczne, ekonomiczne i społeczne wpływające na zagrożenia gleby
- Czynniki wpływające na funkcje gleby w stosunku do środowiska
- Procedury operacyjne i technologie służące ochronie i rekultywacji gleby

Główne dokumenty strategiczne
<i>Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego</i>
<i>Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów. W kierunku Tematycznej strategii ochrony gleb z dnia 16 kwietnia 2002</i>
<i>Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów. Strategia tematyczna w dziedzinie ochrony gleby z dnia 22 września 2006</i>
<i>Wniosek Komisji dotyczący dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiająca ramy dla ochrony gleby oraz zmieniająca dyrektywę 2004/35/WE z dnia 22 września 2006</i>

LIFE+ Urban environment

Obszary miejskie odgrywają istotną rolę w osiągnięciu celów strategii zrównoważonego rozwoju UE. To właśnie na obszarach miejskich wymiary ekologiczny, ekonomiczny i społeczny przenikają się najmocniej. Miasta są miejscem koncentracji wielu problemów związanych z ochroną środowiska, ale są również siłą napędową gospodarki. Czterech na pięciu obywateli Europy zamieszkuje obszary miejskie, a stan środowiska miejskiego ma bezpośredni wpływ na jakość ich życia.

Wyzwania w zakresie ochrony środowiska, przed którymi stają miasta, niosą za sobą istotne skutki dla zdrowia ludzkiego, jakości życia mieszkańców miast oraz wyników gospodarczych samych miast. *Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego* nawiązuje do potrzeby opracowania strategii tematycznej w tym zakresie.

Na początku 2004 r. Komisja przyjęła dokument zatytułowany *W stronę strategii tematycznej dla środowiska miejskiego*. Przedstawiono w nim problemy i zadania w kontekście obszarów miejskich w Europie. W dokumencie wskazano cztery priorytetowe kierunki działań, wybrane w porozumieniu z zainteresowanymi stronami. Są to:

- Zrównoważone zarządzanie terenami miejskimi
- Zrównoważony transport miejski
- Zrównoważone budownictwo miejskie
- Zrównoważone projektowanie terenów miejskich

Prace nad *Strategią tematyczną w sprawie środowiska miejskiego* zakończono w 2006 roku. Jej zasadniczym celem jest doprowadzenie do poprawy jakości środowiska miejskiego oraz zmniejszenie szkodliwego wpływu miast na środowisko naturalne.

Przygotowanie zintegrowanych strategii dla obszarów miejskich

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- Zachęcanie do podejść zintegrowanych w zarządzaniu środowiskiem miejskim poprzez przyjmowanie długoterminowych i średnioterminowych planów działań
- Zachęcanie do wprowadzania systemów zarządzania środowiskiem takich jak EMAS czy ISO 14001
- Tworzenie planów dotyczących rozwoju zrównoważonego transportu miejskiego

Większość miast staje w obliczu podstawowego zbioru problemów w zakresie ochrony środowiska, takich jak niska jakość powietrza, duży ruch drogowy i zatory, wysokie poziomy hałasu panującego w otoczeniu, niska jakość stanu środowiska architektonicznego, opuszczona ziemia, emisje gazów cieplarnianych, beładna zabudowa miejska, wytwarzanie odpadów i ścieków.

Problemy związane z ochroną środowiska w miastach są szczególnie złożone, gdyż ich przyczyny są ze sobą wzajemnie powiązane. Inicjatywy na poziomie lokalnym zmierzające do rozwiązania jednego problemu mogą prowadzić do powstania nowych problemów w innym miejscu i mogą być sprzeczne z politykami na poziomie krajowym czy też regionalnym.

Powszechnie uznaje się, iż władze lokalne, które odnoszą największe sukcesy, korzystają z podejść zintegrowanych w zarządzaniu środowiskiem miejskim poprzez przyjmowanie długoterminowych i średnioterminowych planów działań, w których związki pomiędzy różnymi politykami i obowiązkami, w tym także na różnych poziomach administracyjnych, podlegają szczegółowej analizie. Zintegrowane podejście do zarządzania środowiskiem naturalnym na poziomie lokalnym oparte na efektywnych konsultacjach ze wszystkimi zainteresowanymi stronami, jest kluczem do skutecznego wykonywania prawodawstwa dotyczącego ochrony środowiska i do uzyskania trwałej poprawy jakości i funkcjonowania środowiska. Przyjęcie zintegrowanego podejścia do zarządzania środowiskiem miejskim pomaga zapobiegać rozbieżnościom pomiędzy szeregiem polityk i inicjatyw, które mają zastosowanie na obszarach miejskich, oraz pomaga uzyskać długofalową wizję rozwoju miasta. Jasno określone cele, zadania, przyjęte obowiązki, procedury monitorowania postępu, konsultacje publiczne, przegląd, audyt oraz sprawozdawczość to elementy zasadnicze dla skutecznego wdrażania działań służących poprawie jakości środowiska miejskiego.

Wiele miast wprowadziło systemy zarządzania środowiskiem takie jak EMAS czy ISO 14001 w celu zapewnienia osiągnięcia celów polityki oraz kontroli publicznej poczynionych postępów.

Jednym z najbardziej istotnych aspektów jest rozwój zrównoważonego transportu miejskiego. Transport ma bezpośredni wpływ na zanieczyszczenie powietrza, hałas, korki drogowe oraz emisję dwutlenku węgla i ma on zasadnicze znaczenie dla mieszkańców miast i biznesu. Niektóre miasta dobrowolnie przyjmują plany dotyczące rozwoju zrównoważonego transportu miejskiego w celu poprawienia jakości życia lub też w celu spełnienia norm UE dotyczących ochrony zdrowia ludzkiego (na przykład jakość powietrza). Efektywne planowanie transportu wymaga długofalowej wizji w celu zaplanowania wymogów finansowych dotyczących infrastruktury i pojazdów, w celu opracowania programów zachęt dla wsparcia wysokiej jakości transportu publicznego, bezpiecznej jazdy rowerem i ruchu pieszego oraz w celu koordynacji z planami zagospodarowania gruntów na właściwych szczeblach administracyjnych.

Planowanie transportu winno uwzględniać bezpieczeństwo i ochronę, dostęp do towarów i usług, zanieczyszczenie powietrza, hałas, emisje gazów cieplarnianych i zużycie energii, użytkowanie gruntów oraz winno obejmować transport pasażerski i towarowego, jak również wszelkie formy transportu. Rozwiązania muszą być dostosowane do potrzeb, oparte na szerokich konsultacjach z opinią publiczną oraz zainteresowanymi stronami, a cele muszą odzwierciedlać lokalną sytuację. Komisja zdecydowanie zaleca władzom lokalnym opracowanie i wdrożenie planów zrównoważonego transportu miejskiego.

Tworzenie narodowych programów szkoleniowych

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Wspieranie i rozpowszechnianie europejskich dobrych praktyk w zakresie zintegrowanego podejścia do rozwoju miast*
- *Wspieranie efektywnej współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy miastami*
- *Opracowanie odpowiednich wytycznych oraz wsparcie ustanawiania krajowych punktów doradztwa dla miast*
- *Stymulowanie współpracy międzysektorowej służącej zrównoważonemu rozwojowi miast*
- *Realizacja programów szkoleniowych w zakresie wykonywania polityki dotyczącej środowiska, w tym m. in. programów wymiany dla urzędników władz lokalnych*

Środowisko miejskie potrzebuje działań na wszystkich poziomach - zarówno władze krajowe i regionalne, jak i UE, mają tutaj do odegrania swoją rolę. Wspólnota jest zainteresowana wspieraniem europejskich dobrych praktyk w zakresie zintegrowanego podejścia do rozwoju miast, ułatwianiem ich powszechnego stosowania w całej Europie oraz wspieraniem efektywnej współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy miastami. Przykładem tego rodzaju działań mogą być szkolenia, opracowanie odpowiednich wytycznych oraz wsparcie ustanawiania krajowych punktów doradztwa dla miast. Wspólnotowa promuje również ścisłą współpracę i koordynację pomiędzy odpowiednimi organami administracyjnymi w celu określenia efektywnych rozwiązań dla ich miast i regionów.

Wiele władz lokalnych wyraziło potrzebę nabycia konkretnych umiejętności w celu przyjęcia zintegrowanego podejścia do zarządzania, obejmującego współpracę międzysektorową oraz szkolenie na temat szczegółowego prawodawstwa dotyczącego środowiska, efektywny udział opinii publicznej oraz wspieranie zmian zachowania mieszkańców.

Główne dokumenty strategiczne
<i>Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego</i>
<i>Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów. W stronę strategii tematycznej dla środowiska miejskiego z dnia 11 lutego 2006</i>
<i>Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego dotyczący strategii tematycznej w sprawie środowiska miejskiego z dnia 11 stycznia 2006</i>

LIFE+ Noise

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Opracowanie map akustycznych dla głównych aglomeracji, dróg, linii kolejowych i lotnisk*
- *Opracowanie planów działania dla głównych aglomeracji, dróg, linii kolejowych i lotnisk*
- *Udostępnienia społeczeństwu i rozpowszechnienia przyjętych mapy hałasu oraz opracowanych planów działania*

Obecnie Unia Europejska znajduje się w okresie przyspieszenia praktycznych działań w zakresie ochrony środowiska przed hałasem, przyjmując i realizując tzw. *nową politykę hałasową*. Prowadzone od pewnego czasu przez ekspertów unijnych analizy wykazały, iż hałas w środowisku, powodowany głównie ruchem transportowym, działalnością przemysłową oraz aktywnością rekreacyjną stał się jednym z poważniejszych problemów obniżających jakość życia w Europie.

Jednym z zadań, które wyznacza *Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego* jest znaczne zmniejszenie ilości ludności będącej regularnie pod długotrwałym wpływem hałasu na średnim poziomie, w szczególności powodowanego ruchem miejskim, który zgodnie z badaniami naukowymi, powoduje szkodliwe skutki dla zdrowia ludzkiego oraz przygotowanie następnego kroku w pracach nad dyrektywą w sprawie hałasu.

W 2002 roku weszła w życie *Dyrektywa odnosząca się do oceny i zarządzania poziomem hałasu w środowisku*. Jej zasadniczym celem jest zdefiniowanie wspólnego podejścia do unikania, zapobiegania lub zmniejszania szkodliwych skutków narażenia na działanie hałasu. W tym celu przewidziane jest wdrażanie następujących działań:

- a) ustalenie stopnia narażenia na hałas w środowisku poprzez sporządzanie map hałasu przy zastosowaniu wspólnych dla Państw Członkowskich metod oceny;
- b) zapewnienie społeczeństwu dostępu do informacji dotyczącej hałasu w środowisku i jego skutków;
- c) przyjęcie przez Państwa Członkowskie, na podstawie danych uzyskanych z map hałasu, planów działań zmierzających do zapobiegania powstawaniu hałasu w środowisku i obniżania jego poziomu tam, gdzie jest to konieczne, zwłaszcza tam, gdzie oddziaływanie hałasu może powodować szkodliwe skutki dla ludzkiego zdrowia, oraz zachowanie jakości klimatu akustycznego środowiska tam, gdzie jest ona jeszcze właściwa.

Instrument finansowy LIFE+ przewiduje wsparcie w zakresie wypełniania zobowiązań wynikających z Dyrektywy w zakresie tworzenia i popularyzacji map akustycznych oraz planów działania.

Tworzenie map akustycznych

Zgodnie z założeniami dyrektywy do dnia 30 czerwca 2007 r., istnieje konieczność opracowania strategicznych map hałasu przedstawiających sytuację w poprzednim roku kalendarzowym dla wszystkich aglomeracji o liczbie mieszkańców ponad 250 tysięcy i dla wszystkich głównych dróg o obciążeniu ruchem ponad sześć milionów przejazdów rocznie,

głównych linii kolejowych o obciążeniu ruchem ponad 60 tysięcy przejazdów składów pociągów rocznie i głównych lotnisk na swym terytorium.

Strategiczną mapę hałasu sporządza się w celów całościowej oceny narażenia na hałas z różnych źródeł na danym obszarze, albo do celów sporządzania ogólnych prognoz dla danego obszaru. Mapa hałasu zawiera dane dotyczące aktualnej lub przewidywanej sytuacji w zakresie hałasu, ze wskazaniem przypadków naruszenia odnośnej obowiązujących wartości granicznych, liczby dotkniętych osób na określonym obszarze lub liczby lokali mieszkalnych poddanych działaniu pewnej wartości wskaźnika hałasu na pewnym obszarze.

Sporządzenie map hałasu pozwoli na pozyskiwanie danych potrzebnych do tworzenia obrazu postrzegania poziomów hałasu na danym obszarze. Mapy akustyczne będą stanowiły źródło informacji dla obywateli zgodnie oraz podstawę planu działań.

Tworzenie planów działań

Właściwe władze, w terminie do dnia 18 lipca 2008 r., zobowiązane są do stworzenia planów działań dla potrzeb zarządzania problemami hałasu i skutkami hałasu oraz w miarę potrzeby, zmniejszania hałasu na obszarach podległych ich właściwości:

- a) obszarów położonych w pobliżu głównych dróg o obciążeniu ruchem powyżej 6 milionów przejazdów rocznie, głównych linii kolejowych o obciążeniu ruchem powyżej 60 tysięcy przejazdów pociągów rocznie i głównych lotnisk;
- b) aglomeracji o liczbie mieszkańców powyżej 250 tysięcy. Plany, o których mowa, mają także służyć ochronie obszarów ciszy przed zwiększeniem hałasu.

Plany działań sporządzane są dla potrzeb zarządzania emisją i skutkami hałasu, w tym, w razie potrzeby, dla potrzeb zmniejszania hałasu. Planowane działania dotyczące ograniczenia oddziaływania hałasu, mogą obejmować m. in.: planowanie komunikacji, planowanie przestrzenne, środki techniczne u źródeł hałasu, wybór cichszych źródeł, zmniejszenie przekazywania dźwięku, środki oraz bodźce natury prawnej lub ekonomicznej. Plan działań powinien również zawierać szacunki dotyczące zmniejszenia liczby osób dotkniętych oddziaływaniem nadmiernego hałasu.

Popularyzacji map akustycznych oraz planów działania

Państwa Członkowskie są zobowiązane do udostępnienia społeczeństwu i rozpowszechnienia przyjętych mapy hałasu oraz opracowanych planów działania zgodnie z odpowiednim prawem wspólnotowym, w szczególności z *dyrektywą Rady 90/313/EWG z dnia 7 czerwca 1990 r. w sprawie swobody dostępu do informacji o środowisku* między innymi przy użyciu dostępnych technik informacji. Niniejsza informacja powinna być przejrzysta, zrozumiała i przystępna. Powinna zawierać podsumowanie z wyszczególnieniem najważniejszych zagadnień.

Główne dokumenty strategiczne
<i>Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego</i>
<i>Dyrektywa 2002/49/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 czerwca 2002 r. odnosząca się do oceny i zarządzania poziomem hałasu w środowisku</i>

LIFE+ Chemicals

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Poszerzanie wiedzy nt. właściwości, stosowania, pozbywania się i porzucania chemikaliów*
- *Nałożenie na producentów, importerów i użytkowników przetwarzających substancji chemicznych odpowiedzialności za tworzenie wiedzy o wszystkich chemikaliach oraz ocenę ryzyka ich stosowania*
- *Wprowadzanie procedur przeprowadzania prób związanych z oddziaływaniem substancji chemicznych, które minimalizują potrzebę badań na zwierzętach i rozwijają alternatywne metody*
- *Wdrożenie przyspieszonych procedur zarządzania ryzykiem dla groźnych substancji chemicznych*
- *Określenie kryteriów, które umożliwią włączenie do grupy substancji o wysokim stopniu zagrożenia tych, które są trwałe, akumulują się biologicznie i są toksyczne*
- *Zapewnienie publicznego dostępu do jawnych informacji w rejestrze chemikaliów Wspólnoty*

Jednym z największych zagrożeń dla zdrowia oraz środowiska naturalnego są substancje chemiczne stosowane w procesie produkcji, jak i wchodzące w skład gotowych produktów.

Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego stawia za cel osiągnięcie w okresie jednego pokolenia (2020), aby chemikalia były produkowane i stosowane jedynie w sposób, który nie prowadzi do znacznego negatywnego wpływu na zdrowie i środowisko naturalne, uznając że obecne braki w wiedzy dotyczącej właściwości, stosowania, pozbywania się i porzucania chemikaliów muszą zostać uzupełnione.

W celu zmniejszenia zagrożeń dla człowieka i środowiska naturalnego konieczne jest zastępowanie groźnych chemikaliów przez bezpieczniejsze substancje lub bezpieczniejsze alternatywne technologie nie wymagające stosowania chemikaliów.

Program zakłada, że zadania te powinny być realizowane poprzez następujące działania priorytetowe:

- Nałożenie na producentów, importerów i użytkowników przetwarzających odpowiedzialności za tworzenie wiedzy o wszystkich chemikaliach (należyta staranność) oraz ocenę ryzyka ich stosowania, włączając w to te, zawarte w produktach, jak również odzyskiwanie i pozbywanie się.
- Opracowanie spójnego systemu, opartego na podejściu wielostopniowym, wyłączającego substancje chemiczne, używane w bardzo małych ilościach, do przeprowadzania prób, oceny ryzyka i zarządzania ryzykiem nowych i istniejących substancji z procedurami przeprowadzania prób, które minimalizują potrzebę prób na zwierzętach i rozwijają alternatywne metody prób.
- Zapewnienie, że groźne substancje chemiczne zostaną poddane przyspieszonym procedurom zarządzania ryzykiem i, że te substancje, które stanowią wysokie zagrożenie, łącznie z rakotwórczymi, mutagennymi lub toksycznymi dla rozrodczości i te, które posiadają cechy POP (trwałe zanieczyszczenia organiczne), są stosowane jedynie w uzasadnionych i dokładnie określonych przypadkach oraz muszą być przedmiotem zezwolenia przed ich użyciem.

- Zapewnienie, że wyniki oceny ryzyka chemikaliów będą w pełni brane pod uwagę we wszystkich obszarach prawodawstwa wspólnotowego, zawierającego przepisy dotyczące chemikaliów oraz w celu unikania powtarzania pracy.
- Określenie kryteriów do włączenia do substancji o wysokim stopniu zagrożenia tych, które są trwałe, akumulują się biologicznie i są toksyczne oraz substancji, które są bardzo trwałe i w bardzo wysokim stopniu akumulują się biologicznie i przewidzenie dodania znanych środków, zakłócających pracę gruczołów dokrewnych, kiedy uzgodnione metody prób i kryteria zostaną ustanowione.
- Zapewnienie publicznego dostępu do jawnych informacji w rejestrze chemikaliów Wspólnoty.

Stosowany dotychczas system rejestracji substancji chemicznych odróżniał substancje „nowe”, czyli wprowadzone po 1981 roku (około 4300) od „starych”, czyli tych, które zostały wprowadzone na rynek przed 1981 rokiem, których łączna liczba wynosi około 100 000. Ustawodawstwo wymagało badań nad „nowymi” substancjami, ale obowiązek ten nie obejmował w systematyczny sposób „starych” substancji. Dlatego też, pod względem objętości, informacje o 99% „starych” substancjach były niekompletne.

Ponieważ to odpowiednie organy krajowe były odpowiedzialne za ocenę zagrożenia powodowanego przez nowe substancje, procedura ta była powolna i uciążliwa. Na przykład od 1993 roku do oceny zagrożenia wytypowano 140 często używanych substancji, z których bardzo niewiele przeszło wszystkie etapy procedury.

Ponadto system nie zachęcał do wprowadzania nowych i być może bezpieczniejszych związków chemicznych, co powstrzymywało innowacje, gdyż łatwiej jest stosować dotychczasowe substancje niż wprowadzać nowe, które trzeba przebadać i zarejestrować.

W 2003 roku Komisja Europejska zaproponowała wdrożenie nowego systemu REACH - pakietu legislacyjnego, który zakłada obowiązkową rejestrację substancji chemicznych, ocenę dokumentacji technicznej oraz ocenę substancji, udzielanie zezwoleń na wykorzystywanie substancji do produkcji i obrotu, a także utworzenie Europejskiej Agencji Chemikaliów z siedzibą w Helsinkach, w Finlandii. W 2006 roku przyjęto *Rozporządzenie w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) oraz utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów*.

System REACH nakłada na przemysł (producentów i importerów), zamiast władz publicznych, obowiązek dowiedzenia, że dostarczane przez nich substancje nie są szkodliwe. Zmienia to obecną sytuację i stanowi znaczące zabezpieczenie dla obywateli. System ten wszedł w pełni w życie 1 czerwca 2007 roku.

Chemikalia wytwarzane lub importowane w ilościach powyżej 1 tony podlegają obowiązkowi rejestracji w centralnej bazie danych zarządzanej przez Europejską Agencję Chemikaliów. Informacja na temat bezpieczeństwa produktu będzie przekazywana dalej wzdłuż łańcucha dostaw.

Producenci i importerzy muszą szczegółowo badać właściwości substancji. Przewiduje się dwa rodzaje oceny: ocenę dokumentacji technicznej (dossier) oraz ocenę substancji. Ocena dokumentacji będzie dotyczyła wszystkich proponowanych badań i testów m.in. na zwierzętach, jej celem jest minimalizacja liczby koniecznych testów na zwierzętach (REACH zakłada tu dzielenie się rezultatami testów i zachęca do korzystania z innych alternatywnych

źródła informacji). Drugi rodzaj oceny dotyczy substancji, co do której władze mają uzasadnione powody do podejrzeń, że stwarza ona ryzyko dla zdrowia lub dla środowiska.

Substancje ocenione jako negatywnie oddziaływujące na zdrowie lub na środowisko będą wymagały zezwoleń wydawanych przez Komisję Europejską na wprowadzanie do obrotu w wybranych kierunkach wykorzystania. Dotyczy to substancji CMR (rakotwórczych, mutagennych i o szkodliwym działaniu na rozrodczość), PBTs (trwałych, zdolnych do bioakumulacji i toksycznych), vPvBs (o bardzo dużej trwałości i bardzo dużej zdolności do bioakumulacji) oraz ewentualnych innych substancji o porównywalnej szkodliwości dla człowieka lub dla środowiska.

Zezwolenie na wykorzystywanie substancji (np. do produkcji i obrotu) zostanie udzielone jeśli ryzyko wynikające z jej użytkowania będzie odpowiednio kontrolowane. W przeciwnym przypadku Komisja zbada czy możliwe jest zastosowanie bardziej bezpiecznego zamiennika substancji. Jeśli ze względów ekonomicznych będzie to niemożliwe, a kierunek wykorzystania takiej substancji będzie uzasadniony ze względów ekonomicznych i społecznych Komisja może udzielić zezwolenia.

Wiedza na temat potencjalnych negatywnych skutków wynikających ze stosowania chemikaliów, jak również samego systemu REACH jest wciąż niewystarczająca. W celu skutecznego wdrożenia systemu konieczne jest rozszerzanie wiedzy nt. wpływu substancji chemicznych na zdrowie i środowisko. Odpowiedzialność za tworzenie tej wiedzy powinna zostać nałożona na producentów, importerów i użytkowników przetwarzających chemikalia. Konieczne jest również podnoszenie efektywności monitoringu substancji chemicznych, wymiana najlepszych praktyk dotyczących wdrażania nowego prawodawstwa oraz wzmocnienie sieci wymiany doświadczeń pomiędzy zainteresowanymi podmiotami (przedstawiciele przemysłu, związków zawodowych, naukowców, laboratoriów itp.).

Główne dokumenty strategiczne
<i>Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego</i>
<i>Rozporządzenie (WE) 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 roku w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH), utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów, zmieniające dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE</i>

LIFE+ Environment and health

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Wzmocnienie programów badawczych i szczególnej wiedzy fachowej w zakresie wpływu czynników środowiskowych na zdrowie*
- *Określenie dziedzin priorytetowych dla badań naukowych*
- *Zdefiniowanie i opracowanie wskaźników zdrowia i środowiska naturalnego*
- *Ponowne zbadanie, rozwój i aktualizacja obecnych norm zdrowia i wartości dopuszczalnych*
- *Przegląd tendencji i przepisów w sprawie mechanizmów wczesnego ostrzegania dla nowych lub pojawiających się problemów*
- *Podsumowanie wyników badań naukowych i zgromadzenie wiedzy z wielu różnych sieci i instytucji działających w obszarze środowiska i zdrowia*
- *Rozpoznanie i prewencja nowych zagrożeń zdrowia wywołanych czynnikami środowiskowymi*
- *Zintegrowane monitorowanie środowiska i zdrowia*
- *Prowadzenie biomonitoringu dzieci*
- *Opracowanie wskaźników środowiskowych i zdrowotnych*
- *Zwiększanie świadomości społecznej, szkolenie i edukacja w zakresie wpływu czynników środowiskowych na zdrowie*

Od początku powstania polityka Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska uwzględniała aspekty zdrowotne. Wiele problemów środowiska i zdrowia już wyjaśniono, ale wciąż szereg problemów wymaga rozwiązania, szczególnie w odniesieniu do skutków zdrowotnych chronicznych narażeń na czynniki środowiskowe. Zależności pomiędzy środowiskiem a zdrowiem są o wiele bardziej złożone niż się powszechnie uważa. W szczególności zbyt mało uwagi poświęca się interakcjom różnych czynników w organizmie człowieka oraz w środowisku. Nawet niskie poziomy długofalowego narażenia na złożoną mieszaninę zanieczyszczeń zawartych w powietrzu, wodzie, produktach konsumpcyjnych i budynkach mogą wywierać znaczący wpływ na stan zdrowia mieszkańców Europy. Według danych szacunkowych, 20% tzw. obciążenia chorobami w krajach uprzemysłowionych można przypisać oddziaływaniu czynników środowiskowych.

Pomimo poprawy norm ochrony środowiska, istnieje zwiększone prawdopodobieństwo związku między degradacją środowiska i niektórymi chorobami ludzkimi. Dlatego też, należy zwrócić uwagę na potencjalne zagrożenia wynikające, na przykład, z emisji, niebezpiecznych chemikaliów, pestycydów oraz z hałasu.

Jednym z zadań, które wyznacza *Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego* jest osiągnięcie lepszego zrozumienia zagrożeń dla środowiska naturalnego i zdrowia ludzkiego w celu podjęcia działań zmierzających do zapobieżenia i zmniejszenia tych zagrożeń.

Program kładzie główny nacisk na wzmocnienie programów badawczych i szczególnej wiedzy fachowej oraz zachęca do międzynarodowej koordynacji narodowych programów badawczych. Konieczne jest m. in.:

- Określenie dziedzin priorytetowych dla badań naukowych
- Stworzenie zaleceń obejmujących między innymi potencjalny wpływ na zdrowie źródeł skażenia elektromagnetycznego oraz obejmujących opracowanie i wdrożenie

metod alternatywnych do przeprowadzania testów na zwierzętach w szczególności w dziedzinie bezpieczeństwa chemicznego

- Zdefiniowanie i opracowanie wskaźników zdrowia i środowiska naturalnego
- Ponowne zbadanie, rozwój i aktualizacja obecnych norm zdrowia i wartości dopuszczalnych, gdzie sytuacja tego wymaga, łącznie ze skutkami w odniesieniu do grup potencjalnie narażonych, na przykład dzieci lub osób w podeszłym wieku oraz współdziałania i wzajemnego wpływu różnych zanieczyszczeń
- Przegląd tendencji i przepisów w sprawie mechanizmów wczesnego ostrzegania dla nowych lub pojawiających się problemów

W celu wspierania realizacji zadań w zakresie zdrowia i środowiska naturalnego Komisja Europejska ogłosiła *Europejską Strategię Środowiska i Zdrowia*, która opiera się na zintegrowanym podejściu do problemów środowiska i zdrowia. Strategia opiera się na założeniu, że istnieje potrzeba łączenia wysiłków na rzecz ochrony zdrowia ludzkiego ze szczególnym uwzględnieniem najbardziej wrażliwych grup społecznych, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Strategia zakłada, że zostaną podsumowane wyniki badań naukowych i zgromadzona zostanie wiedza z wielu różnych sieci i instytucji działających w obszarze środowiska i zdrowia. Strategia skupi się na dzieciach, które stanowią populację szczególnie wrażliwą na zagrożenia środowiskowe. Strategia ma również na celu podniesienie poziomu świadomości w odniesieniu do pilnych potrzeb zdrowotnych. Ponadto, zakłada wykorzystanie prawodawstwa oraz opierać się będzie na stałej ocenie dla weryfikacji efektywności, wydajności i kosztów prowadzonych działań w kontekście problemów związanych z oddziaływaniem środowiska na zdrowie.

Cele długofalowe strategii są następujące:

- Zredukowanie obciążenia chorobami powodowanymi przez czynniki środowiskowe w krajach UE, ze szczególnym uwzględnieniem wrażliwych grup społecznych, takich jak dzieci.
- Rozpoznanie i prewencja nowych zagrożeń zdrowia wywołanych czynnikami środowiskowymi, np. zaburzenia gospodarki hormonalnej.
- Wzmocnienie kompetencji i potencjału UE dla wdrażania polityki w tym zakresie.

Zakres strategii będzie się poszerzał a proces jej wdrażania będzie cykliczny. Pierwszy cykl (2004-2010) ma na celu ustalenie i rozpoznanie związków pomiędzy chorobami układu oddechowego u dzieci, astmą i alergiami, zaburzeniami rozwoju i układu nerwowego, nowotworami wieku dziecięcego, zaburzeniami gospodarki hormonalnej, a odpowiednimi czynnikami środowiskowymi, takimi jak: zanieczyszczenie powietrza zewnętrznego i wewnątrz pomieszczeń, dioksyny, metale ciężkie, czynniki zaburzające gospodarkę hormonalną, pola elektromagnetyczne oraz środowisko miejskie.

W 2004 roku przyjęto *Plan działań dotyczący środowiska i zdrowia na lata 2004-2010*, który określa szczegółowe cele i działania na okres 2004 - 2010. Jego głównym zamierzeniem jest przyjęcie bardziej zintegrowanych metod. Plan Działania koncentruje się na następujących kwestiach:

- zintegrowane monitorowanie środowiska i zdrowia
- biomonitoring dzieci
- wskaźniki środowiskowe i zdrowotne
- badania w zakresie wpływu czynników środowiskowych na zdrowie

- zwiększanie świadomości społecznej, szkolenie i edukacja

Główne dokumenty strategiczne
<i>Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego</i>
<i>Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów. Plan Działań na lata 2004-2010 do Europejskiej Strategii Środowisko i Zdrowie z 9 czerwca 2004 r.</i>

LIFE+ Waste and natural resources

Zdolność środowiska do zaspokojenia rosnącego zapotrzebowania na zasoby oraz do wchłonięcia emisji i odpadów wynikających z ich wykorzystania jest ograniczona. Istnieją dowody, że istniejący popyt przekroczy w niektórych przypadkach zdolność środowiska naturalnego. Ilość odpadów we Wspólnocie ciągle wzrasta, z czego znaczna ilość to odpady niebezpieczne, prowadzące do utraty zasobów i zwiększonego ryzyka zanieczyszczenia.

Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego poświęca problemowi gospodarowania zasobami naturalnymi i odpadami zasadnicze miejsce. Jednym z czterech głównych celów programu jest osiągnięcie lepszej wydajności zasobów oraz zarządzanie zasobami i odpadami, w celu stworzenia bardziej trwałych wzorców produkcji i spożycia. Program rozdziela wykorzystanie zasobów od powstawania odpadów wynikających z tempa wzrostu gospodarczego. Proponowane działania mają zapewnić, że spożycie odnawialnych i nieodnawialnych zasobów nie przekroczy zdolności środowiska naturalnego.

Wśród priorytetowych zadań program wymienia:

1. Postawienie za cel zapewnienia, że zużycie zasobów i związane z tym skutki nie przekraczają zdolności środowiska naturalnego i zerwanie powiązań między wzrostem gospodarczym a wykorzystaniem zasobów. W tym kontekście, nawiązuje się do wskaźnikowego celu, jakim jest osiągnięcie procentowego udziału 22% produkcji energii elektrycznej we Wspólnocie z odnawialnych energii do 2010 r. w celu drastycznego wzrostu efektywności zasobów i efektywności energetycznej.
2. Osiągnięcie znacznego całkowitego zmniejszenia wielkości wytwarzanych odpadów poprzez inicjatywy zapobiegania odpadom, lepszą efektywność zasobów i przestawienie się na bardziej zrównoważone wzorce produkcji i spożycia.
3. Znaczące zmniejszenie ilości odpadów przeznaczonych do zrzucenia i wielkości wytwarzanych odpadów niebezpiecznych przy jednoczesnym uniknięciu wzrostu emisji do powietrza, wody i gleby.
4. Zachęcanie do ponownego użycia, a w stosunku do odpadów, które są nadal wytwarzane poziom ich niebezpieczeństwa powinien zostać zmniejszony i powinny one stanowić możliwie najmniejsze zagrożenie; należy udzielić preferencji w celu odzyskiwania w szczególności recyklingu; ilość odpadów do usunięcia powinna być minimalizowana i należy usuwać je bezpiecznie; odpady przeznaczone do usunięcia powinny być przetwarzane tak blisko ich miejsca wytworzenia jak to możliwe, w stopniu który nie prowadzi do zmniejszenia efektywności w czynnościach przetwarzania odpadów.

Program zakłada, że zadania te powinny być realizowane z uwzględnieniem podejścia zintegrowanej polityki produktowej i strategii Wspólnoty dotyczącej zarządzania odpadami poprzez następujące działania priorytetowe:

- Opracowanie strategii tematycznej w sprawie zrównoważonego wykorzystania i gospodarki zasobami
- Opracowanie i wykonanie środków zapobiegania odpadom i gospodarki odpadami
- Opracowanie strategii tematycznej dotyczącej recyklingu odpadów
- Opracowanie lub zmiana prawodawstwa w sprawie odpadów

Wyrazem realizacji założonych zadań było opracowanie i przyjęcie *Zintegrowanej Polityki Produktowej*, zakładającej wykorzystywanie podejścia środowiskowego opartego na analizie cyklu życia produktu, *Strategii tematycznej w sprawie zrównoważonego wykorzystywania zasobów naturalnych* oraz *Strategii tematycznej w sprawie zapobiegania powstawaniu odpadów i ich recyklingu*.

Redukcja negatywnego oddziaływania wytworzonych produktów na środowisko w czasie całego cyklu ich życia

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Badania i analizy zmierzające do rozpoznania skumulowanego szkodliwego dla środowiska działania zjawisk zachodzących w czasie trwania całego cyklu życia produktu*
- *Stymulowanie doskonalenia produktów w celu zmniejszenia ich oddziaływania na środowisko*
- *Wspieranie podaży i popytu produktów przyjaznych dla środowiska*
- *Zachęcanie wszystkich uczestników rynku, którzy mają styczność z produktem do współpracy w zakresie ograniczania wpływu produktów na środowisko*
- *Dążenie do szerokiego stosowania i integracji różnych instrumentów polityki produktowej*

Wszystkie produkty i usługi oddziałują na środowisko podczas ich produkcji, bądź użytkowania lub unieszkodliwiania. Natura tego oddziaływania jest złożona i trudna do oceny. Produkcja i wykorzystanie produktów w istotny sposób wpływa na ciągły wzrost gospodarczy i zamożność. Wyzwaniem jest więc powiązanie poprawy stylu życia i wzrostu dobrobytu z ochroną środowiska. Inaczej mówiąc, konieczne jest znalezienie takiego rozwiązania, w którym jednocześnie mamy lepszą jakość produktów, poprawę stanu środowiska i poprawa ta wspiera w długim okresie czasu konkurencyjność przemysłu. Do osiągnięcia takiego stanu dąży *Zintegrowana Polityka Produktowa (ZPP)*.

Polityka odnosi się do całego cyklu życia produktu, włączając w to fazę jego użytkowania. Ma zapewnić, że problemem oddziaływań na środowisko będzie traktowany w sposób zintegrowany, co oznacza, że działania odnoszące się do oddziaływania na środowisko powinny być podejmowane w tym etapie cyklu życia produktu, na którym w sposób najlepszy i najbardziej efektywny kosztowo zostanie zmniejszone wykorzystanie zasobów i oddziaływanie na środowisko.

Podstawowe zasady ZPP to:

- 1) Myślenie w kategoriach cyklu życia produktu - celem jest redukcja skumulowanego szkodliwego dla środowiska działania zjawisk zachodzących w czasie trwania całego cyklu życia danego produktu.

W celu zwiększenia efektywności ZPP konieczne jest promowanie myślenia w kategoriach cyklu życia produktu wśród wszystkich uczestników rynku, którzy wchodzi w kontakt z produktem. W szczególności dotyczy to podmiotów zajmujących się produkcją i świadczeniem usług, jednak działania edukacyjne, szkoleniowe i podnoszące świadomość powinny dotyczyć również pracowników, klientów i dostawców. Działania edukacyjne i podnoszące świadomość powinny być podejmowane na możliwie niskim szczeblu - krajowym i regionalnym.

2) Współpraca z rynkiem - polegająca na ustanawianiu zachęt, aby rynek działał w sposób zrównoważony, poprzez wspieranie podaży i popytu produktów przyjaznych dla środowiska.

Prywatni, publiczni i indywidualni konsumenci decydują o tym, czy nabywają produkty przyjazne środowisku czy też nie, a po ich zakupie - w jaki sposób je wykorzystują. Podnoszenie poziomu świadomości, w zakresie oddziaływania produktów na środowisko wpływa na wybory konsumentów i przyczynia się do kształtowania popytu i podaży produktów przyjaznych środowisku. Szczególną rolę mogą odegrać tu podmioty publiczne. Wartość zamówień publicznych sięga 16 % PKB Unii Europejskiej, czyli około 1.450 mld. Euro co sprawia, że stanowią one potencjalnie silny instrument ekonomiczny wspierający politykę ochrony środowiska. Unia Europejska aktywnie wspiera proekologiczną politykę zamówień publicznych (tzw. „zielone” zamówienia publiczne). W celu promocji zrównoważonej konsumpcji Komisja Europejska przygotowała *Podręcznik dotyczący ekologicznych zamówień publicznych*. Realizacja programu zamówień publicznych uwzględniających potrzeby ochrony środowiska wymaga większego uwzględniania kryteriów ekologicznych przy wyborze dostawcy. Działania stymulujące realizację tego rodzaju zamówień powinny być skierowane szczególnie do podmiotów publicznych i przedsiębiorców. Ważną rolę mają władze centralne, przykładem może być siedem krajów – Austria, Dania, Finlandia, Niemcy, Holandia, Szwecja i Wielka Brytania – które wdrożyły nowe zasady zamówień publicznych pozwalające na znaczące ustalanie kryteriów ekologicznych przy wyborze produktów oraz dostawców i przez to szeroko stosują proekologiczną politykę zamówień publicznych.

3) Zaangażowanie wszystkich podmiotów obecnych na szeroko pojętym rynku - zachęcanie wszystkich uczestników rynku, którzy mają styczność z produktem (np. przemysł, konsumentów i administrację), aby działali w zakresie ich sfery wpływów i zachęcali do współpracy z innymi uczestnikami rynku.

Przemysł może badać, w jaki sposób lepiej uwzględniać aspekty ekologiczne w projektowaniu produktu, podczas gdy konsumenci mogą oceniać, w jaki sposób nabywać produkty przyjazne środowisku oraz jak je lepiej użytkować i unieszkodliwiać. Administracja może ustanawiać ramowe warunki gospodarcze i prawne dla gospodarek narodowych oraz bezpośrednio oddziaływać na rynek, na przykład poprzez zakup produktów przyjaznych środowisku („produktów zielonych”).

4) Stymulowanie doskonalenia produktów w celu zmniejszenia oddziaływania produktu na środowisko w okresie całego cyklu życia - w fazach projektowania, wytwarzania, użytkowania lub unieszkodliwiania, uwzględniając czynniki określone przez rynek.

ZPP dąży raczej do ciągłej poprawy w tych fazach, niż do ustanawiania szczegółowych progów do osiągnięcia. Dzięki temu przedsiębiorstwa mogą ustalać własną szybkość działania i koncentrować się na najbardziej ekonomicznie efektywnych środkach. Obecnie istnieją już metodologie umożliwiające dokonanie oceny wpływu na środowisko produktów na różnych etapach ich cyklu życia. Powinny być one rozwijane i szeroko stosowane przez przedsiębiorców. ZPP zakłada wspieranie wprowadzania projektowania ekologicznego oraz analizy cyklu życia (LCA) oraz włączenie podejścia ZPP do programów badawczo-rozwojowych i technologicznych przedsiębiorstw. Należy dążyć do stymulowania działań szczególnie w odniesieniu do tych produktów, które charakteryzują się największym potencjałem poprawy środowiskowej. Od przedsiębiorców oczekuje się również współpracy m.in. w zakresie: współtworzenia i realizacji porozumień środowiskowych i upowszechniania stosowania analizy cyklu życia produktu, upowszechniania zarządzania środowiskowego, stosowania w zamówieniach kryteriów środowiskowych oraz wspierania i rozwijania europejskiego systemu eko-znakowania.

5) Różnorodność instrumentów polityki - od dobrowolnych inicjatyw do działań legislacyjnych, zasięg od lokalnej do międzynarodowej skali.

6) Zróżnicowanie instrumentów Polityki - podejście ZPP wymaga wielu różnych instrumentów, ponieważ istnieje duża różnorodność produktów i uczestników mających

kontakt z produktem. Stanowią one szeroki wachlarz od porozumień dobrowolnych do regulacji o skali od lokalnej do międzynarodowej. W podejściu ZPP istnieje widoczna tendencja do korzystania z instrumentów dobrowolnych.

Promocja zrównoważonego użytkowania zasobów naturalnych w całym cyklu ich życia

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Polepszenie zrozumienia i pogłębienie wiedzy na temat wykorzystywania zasobów, jego negatywnego oddziaływania na środowisko oraz znaczenia*
- *Opracowanie narzędzi służących do monitorowania i przygotowywania sprawozdań dotyczących postępów w realizacji polityki*
- *Dopracowanie zestawu wskaźników w dziedzinie sprawozdawczości dotyczącej środowiska, sprawozdawczości dotyczącej przepływów materiałowych oraz inwentaryzacji cykliów życiowych.*
- *Promowanie stosowania podejść i procesów strategicznych zarówno w sektorach gospodarki jak i w Państwach Członkowskich*
- *Wspieranie Państw członkowskich w opracowywaniu związanych z tym planów i programów*
- *Zwiększanie świadomości u zainteresowanych stron i obywateli w zakresie negatywnego oddziaływania na środowisko wynikającego z wykorzystywania zasobów*

Gospodarki europejskie uzależnione są od zasobów naturalnych, w tym surowców takich jak minerały, biomasa oraz zasobów biologicznych; elementów środowiska takich jak powietrze, woda i gleba; zasobów energetycznych takich jak wiatr, energia geotermalna, energia pływów oraz energia słoneczna; oraz przestrzeni (obszar lądu). Bez względu na to, czy zasoby te wykorzystuje się do produkcji wyrobów czy też jako miejsca zrzutu mające pochłaniać emisje zanieczyszczeń (gleba, powietrze i woda), mają one zasadnicze znaczenie dla funkcjonowania gospodarki oraz jakości życia. Sposób wykorzystywania zarówno zasobów odnawialnych jak i nieodnawialnych oraz tempo eksploatacji zasobów odnawialnych gwałtownie pogarszają zdolności do regeneracji zasobów środowiskowych. Jeśli w Europie utrzymają się obecne wzorce wykorzystywania zasobów, nadal postępować będzie degradacja środowiska naturalnego oraz wyczerpywanie zasobów naturalnych. Alternatywą może być przyjęcie skoordynowanego podejścia, przewidującego potrzebę przystosowania się do bardziej zrównoważonego wykorzystywania zasobów naturalnych.

Do zagadnienia zrównoważonego użytkowania zasobów naturalnych odnosi się szeroko *Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego*, w którym znalazło się założenie dotyczące potrzeby opracowania strategii tematycznej w sprawie zrównoważonego wykorzystania i gospodarki zasobami, obejmującej między innymi:

- prognozę strumieni materiałów i odpadów we Wspólnocie, obejmującą przywóz i wywóz na przykład poprzez zastosowanie instrumentów analizy przepływu materiałów,
- ocenę skuteczności środków polityki i wpływu subwencji odnoszących się do zasobów naturalnych i odpadów,
- ustanowienie celów dla efektywności zasobów i zmniejszonego wykorzystania zasobów, rozdzielenie powiązań między wzrostem gospodarczym a negatywnym wpływem na ochronę środowiska,

- wspieranie metod i technik wydobycia i produkcji w celu zachęcenia do efektywności ekologicznej i zrównoważonego wykorzystania surowców, energii, wody i innych zasobów,
- opracowanie i wprowadzenie w życie szerokiego zakresu instrumentów łącznie z badaniami naukowymi, przepływem technologii, instrumentami opartymi na rynku i gospodarce, programami najlepszych praktyk i wskaźnikami efektywności zasobów.

Strategię tematyczną w sprawie zrównoważonego wykorzystywania zasobów naturalnych przyjęto ostatecznie w 2005 roku. Ogólnym jej celem jest zredukowanie negatywnego oddziaływania na środowisko spowodowanego wykorzystywaniem zasobów w sytuacji wzrostu gospodarczego – koncepcja zwana rozdzieleniem (decoupling). W praktyce oznacza to zredukowanie oddziaływania na środowisko będącego skutkiem wykorzystywania zasobów, przy jednoczesnej poprawie ogólnej wydajności zasobów w obszarze gospodarki UE. Dla zasobów odnawialnych oznacza to pozostanie poniżej progu nadmiernej eksploatacji. Aby zrealizować ten cel, strategia przewiduje działania, które mają za zadanie:

- Polepszenie zrozumienia i pogłębienie wiedzy na temat wykorzystywania zasobów w Europie, jego negatywnego oddziaływania na środowisko oraz znaczenia w skali UE i globalnej. W niektórych przypadkach występuje niedostatek informacji na temat złożonych związków przyczynowych leżących u podłoża rozprzestrzenionych zanieczyszczeń i wykorzystywania zasobów. Konieczne jest sukcesywne pogłębianie podstaw wiedzy, która umożliwi stworzenie centrum danych dla decydentów w celu wzmocnienia i ulepszenia podstaw wiedzy na temat wykorzystywania zasobów oraz jego oddziaływań na środowisko.
- Opracowanie narzędzi służących do monitorowania i przygotowywania sprawozdań na temat postępów w UE, Państwach Członkowskich i sektorach gospodarki. Działania na rzecz osiągnięcia celu strategii wymagają odpowiedniego pomiaru postępów oraz udostępniania tych informacji osobom odpowiedzialnym za kształtowanie polityki oraz obywatelom. Potrzebne jest również dalsze dopracowanie zestawu wskaźników w oparciu o podjęte już działania w dziedzinie sprawozdawczości dotyczącej środowiska, sprawozdawczości dotyczącej przepływów materiałowych oraz inwentaryzacji cykli życiowych.
- Promowanie stosowania podejść i procesów strategicznych zarówno w sektorach gospodarki jak i w Państwach Członkowskich oraz wspieranie ich w opracowywaniu związanych z tym planów i programów. Komisja Europejska proponuje, aby każde z Państw Członkowskich UE opracowało krajowe środki i programy dotyczące zrównoważonego wykorzystywania zasobów naturalnych w celu osiągnięcia celów strategii. Wspomniane środki i programy powinny skupiać się na wykorzystywaniu zasobów, które wywiera najbardziej znaczący wpływ na środowisko. Państwa Członkowskie powinny również włączyć mechanizmy monitorowania postępu i tam, gdzie to możliwe, opracowywać wartości docelowe.
- Zwiększanie świadomości u zainteresowanych stron i obywateli w zakresie znacząco negatywnego oddziaływania na środowisko wynikającego z wykorzystywania zasobów.

Zapobieganie powstawaniu odpadów i recyklingu ukierunkowanego na cały cykl życia produktu

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Rozpowszechnianie wiedzy i informacji nt. zapobiegania powstawaniu odpadów*
- *Podwyższanie świadomości w zakresie potencjalnego wkładu społeczeństwa w zmniejszanie ilości odpadów*
- *Sformułowanie środków operacyjnych w celu zachęcenia zapobiegania powstawaniu odpadów, np. pobudzanie do ponownego użycia i odzysku, wyodrębnienie niektórych substancji i materiałów poprzez środki związane z produktem*
- *Opracowanie dalszych wskaźników w dziedzinie gospodarki odpadami*
- *Zintegrowane działania mające na celu zapewnienie oddzielenia u źródła, zbierania i powtórnego przetwarzania priorytetowych strumieni odpadów*
- *Opracowanie i przepływ ekologicznie właściwych technologii recyklingu i przetwarzania odpadów*
- *Szerokie wykorzystanie środków wspierających zapobieganie powstawaniu odpadów, ich recykling i ponowne wykorzystywanie*
- *Nacisk na pełne wykonywanie obowiązującego prawodawstwa, jest również demonstracją podejść i instrumentów wspierających skuteczną realizację polityki i prawodawstwa w zakresie odpadów*
- *Opracowanie wspólnych norm referencyjnych dla recyklingu*
- *Stymulowanie rozwoju rynku recyklingu odpadów*
- *Stymulowanie badań oraz rozwój i zastosowanie technologii*

Odpady stanowią dla Europejczyków wyzwanie w zakresie kwestii społecznych, ekonomicznych i ochrony środowiska naturalnego. U niektórych wywołują one nieprzyjemne obrazy: worki ze śmieciami, odpadki oraz składowiska odpadów toksycznych. Dla innych odpady to nowe możliwości – na skutek determinacji Europy, aby zagospodarować odpady metodami nieszkodliwymi dla środowiska naturalnego, powstały nowe miejsca pracy i pojawiły się nowe możliwości rozwoju gospodarczego.

W ciągu ostatnich 30 lat odpady znajdowały się w centrum uwagi polityki środowiskowej Unii Europejskiej i dokonano w tej dziedzinie znacznych postępów. Zostały opracowane nowe techniki przetwarzania odpadów niebezpiecznych. Substancje niebezpieczne usuwane są z pojazdów oraz sprzętu elektrycznego i elektronicznego. Redukuje się poziomy dioksyn i innych emisji pochodzących z procesu spalania. Z czasem odpady zaczęto coraz bardziej postrzegać jako cenne zasoby dla przemysłu. Rozwiązania polegające na ponownym wykorzystaniu, recyklingu oraz odzyskiwaniu energii zaczynają być stosowane w stosunku do odpadów podlegających regulacjom – odpadów w postaci opakowań, pojazdów wycofanych z eksploatacji, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, odpadów ulegających biodegradacji oraz opon. Usuwanie odpadów ulegających biodegradacji ze składowisk oraz wzrastający recykling i odzyskiwanie przyczyniają się do redukcji emisji gazów cieplarnianych.

Obecna polityka unijna dotycząca odpadów opiera się na pojęciu znanym jako hierarchia odpadów. Oznacza to, że w pierwszej kolejności należy zapobiegać powstawaniu odpadów, a te odpady, których powstaniu nie da się zapobiec, powinny być w miarę możliwości ponownie wykorzystywane, poddane recyklingowi i odzyskiwaniu, przy możliwie jak najrzadszym korzystaniu ze składowania na wysypiskach. Składowanie jest najgorszą możliwością dla środowiska, gdyż oznacza utratę zasobów i może w przyszłości przekształcić się w dług zaciągnięty wobec środowiska naturalnego.

Niemniej jednak, pomimo tych sukcesów odpady nadal pozostają problemem. Ilość odpadów nadal wzrasta. Przepisy w niektórych przypadkach są nie najlepiej wykonywane, począwszy od składowania odpadów na źle zarządzanych wysypiskach, a skończywszy na przesyłaniu odpadów niebezpiecznych z naruszeniem międzynarodowych konwencji. Chociaż zapobieganie powstawaniu odpadów jest od wielu lat nadrzędnym celem polityk w zakresie gospodarki odpadami zarówno na poziomie krajowym jak i unijnym, jak dotychczas poczyniono niewielkie postępy w kwestii przeniesienia tego celu na działania praktyczne. Wzrastają ilości odpadów poddawanych recyklingowi i odzyskiwaniu. Niemniej jednak, procesy te dotyczą jedynie ograniczonej części odpadów.

Do zagadnienia zrównoważonego użytkowania zasobów naturalnych odnosi się szeroko *Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego*, w którym znalazło się założenie dotyczące potrzeby opracowania strategii tematycznej dotyczącej zapobiegania powstawania odpadów i recyklingu odpadów, obejmującej między innymi:

- opracowanie kompletu ilościowych i jakościowych celów, które powinny zostać osiągnięte do 2010r., dotyczących ograniczenia ilości powstających odpadów obejmujących wszystkie istotne odpady,
- zachęcanie do tworzenia ekologicznie właściwych i zrównoważonych projektów produktów,
- podwyższanie świadomości w zakresie potencjalnego wkładu społeczeństwa w zmniejszanie ilości odpadów,
- sformułowanie środków operacyjnych w celu zachęcenia zapobiegania powstawaniu odpadów, np. pobudzanie do ponownego użycia i odzysku, wyodrębnienie niektórych substancji i materiałów poprzez środki związane z produktem,
- opracowanie dalszych wskaźników w dziedzinie gospodarki odpadami,
- środki mające na celu zapewnienie oddzielenia u źródła, zbierania i powtórnego przetwarzania priorytetowych strumieni odpadów,
- dalsze rozszerzenie odpowiedzialności producenta,
- opracowanie i przepływ ekologicznie właściwych technologii recyklingu i przetwarzania odpadów.

Strategię tematyczną w sprawie zapobiegania powstawaniu odpadów i ich recyklingu przyjęto w 2005 roku. Stawia ona cele i nakreśla środki, za pomocą których UE może podążać w kierunku lepszej gospodarki odpadami. Celem długoterminowym strategii jest to, aby UE stała się społeczeństwem powszechnie stosującym recykling, które stara się uniknąć wytwarzania odpadów oraz wykorzystuje odpady w roli zasobów.

Aby osiągnąć założone cele i tym samym zapewnić wyższy poziom ochrony środowiska naturalnego konieczne jest szerokie wykorzystanie środków wspierających zapobieganie powstawaniu odpadów, ich recykling i ponowne wykorzystywanie w taki sposób, aby uzyskać optymalną redukcję skumulowanego wpływu na cykl życia zasobów naturalnych, w tym przede wszystkim:

- 1) Nacisk na pełne wykonywanie obowiązującego prawodawstwa. Strategia zakłada dążenie do usunięcia dwuznaczności, rozwiązanie spornych interpretacji i wniesienie poprawek do prawodawstwa, które nie przyniosło oczekiwanych korzyści w zakresie ochrony środowiska naturalnego. Konieczna jest również demonstracja podejść i instrumentów wspierających skuteczną realizację polityki i prawodawstwa w zakresie odpadów, a w szczególności: *Ramowej dyrektywy w sprawie odpadów, Dyrektywy w*

sprawie składowania odpadów oraz Rozporządzenia w sprawie przemieszczania odpadów, jak również Dyrektyw w sprawie zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, w sprawie ograniczenia stosowania niektórych niebezpiecznych substancji w sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (RoHS) w sprawie pojazdów wycofanych z eksploatacji, w sprawie gospodarowania odpadami pochodzącymi z przemysłu wydobywczego.

2) Wprowadzenia do polityki dotyczącej odpadów myślenia opartego na cyklu życia. Polityka z zakresie ochrony środowiska naturalnego tradycyjnie skupiała się na początkowych i końcowych fazach cyklu życia: wydobywaniu, przetwarzaniu i produkcji z jednej strony oraz gospodarce odpadami z drugiej. Obecnie uznaje się, iż wpływ wielu zasobów na środowisko naturalne jest często powiązany z fazą użycia.

3) Promocja bardziej ambitnych polityk zapobiegania powstawaniu odpadów poprzez wyjaśnienie obowiązków Państw Członkowskich w zakresie opracowania dostępnych publicznie programów zapobiegania powstawaniu odpadów.

4) Lepsza wiedza i informacja, która będzie podstawą nieprzerwanego rozwoju polityki zapobiegania powstawaniu odpadów.

Rozpowszechnianie i przekazywanie najlepszych praktyk w zakresie podnoszenia świadomości społecznej, edukacji i inicjatyw pobudzających aktywność w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów i ich recyklingu oraz systemów opracowanych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Konieczna jest większa świadomość podmiotów odpowiedzialnych za tworzenie polityki na różnych poziomach administracji w zakresie korzyści środowiskowych wynikających z realizacji polityk dotyczących zapobiegania powstawaniu odpadów i recyklingu, jak również większa świadomość konsumentów i przedsiębiorców w odniesieniu do skutków środowiskowych dokonywanych wyborów konsumpcyjnych. Konieczne jest również szerokie rozpowszechnianie informacji o najlepszych praktykach w zakresie realizacji polityki dotyczącej odpadów. Informacja taka powinna być dostępna w szczególności na różnych poziomach administracji rządowej odpowiedzialnej za wdrażanie polityk dotyczących zapobiegania powstawaniu odpadów oraz recyklingu.

5) Opracowanie wspólnych norm referencyjnych dla recyklingu. W celu zapewnienia właściwego funkcjonowania rynku wewnętrznego dla recyklingu, proponuje się, aby ustanowić minimalne normy dla całej Wspólnoty dla działań związanych z recyklingiem oraz materiałów poddanych recyklingowi.

6) Dalszy rozwój polityki UE dotyczącej recyklingu. Opierając się na obowiązujących przepisach UE w sprawie odpadów, należy poszukiwać nowych metod rozwijania recyklingu. Zostanie podjęta szczegółowa analiza długoterminowej wykonalności i zasadności podejścia opartego na danym materiale. Państwa Członkowskie zachęca się również do większego korzystania z instrumentów ekonomicznych oraz do wymiany doświadczenia i dobrych praktyk.

Strategia wymienia również inne środki i działania, które mogą sprzyjać realizacji polityki UE w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów i ich recyklingu:

- Rozwój rynku recyklingu odpadów. Kilka Państw Członkowskich zapoczątkowało inicjatywy na rzecz rozwoju rynku recyklingu odpadów, mające na celu usunięcie przeszkód technicznych i ekonomicznych dla recyklingu oraz zwiększenie popytu na materiały poddane recyklingowi (na przykład opracowanie norm, poprawienie dostępności informacji dotyczących rynku i przetargów publicznych). Takie podejścia

mogą być uwzględnione w krajowych projektach dotyczących wdrożenia planu działania na rzecz technologii przyjaznych środowisku.

- Stymulowanie badań oraz rozwój i zastosowanie technologii, służącej rozwiązywaniu problemu oddziaływania odpadów na środowisko naturalne, w tym badania i analizy statystyk dotyczących odpadów oraz badania porównawcze.

Główne dokumenty strategiczne
<i>Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego</i>
<i>Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego. Zintegrowana Polityka Produktowa. Wykorzystywanie podejścia środowiskowego opartego na analizie cyklu życia produktu z dnia 18 czerwca 2003r.</i>
<i>Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów. Strategia tematyczna w sprawie zrównoważonego wykorzystywania zasobów naturalnych z dnia 21 grudnia 2005r.</i>
<i>Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów. Promowanie zrównoważonego wykorzystania zasobów: Strategia tematyczna w sprawie zapobiegania powstawaniu odpadów i ich recyklingu z dnia 21 grudnia 2005r.</i>
<i>Podręcznik dotyczący ekologicznych zamówień publicznych</i>

LIFE+ Forests

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Dążenie do zharmonizowania informacji na temat lasów*
- *Ustanowienie europejskiego systemu monitorowania lasów, który wykorzystywałby istniejące bazy danych i systemy monitorowania lasów*
- *Rozszerzenie monitoringu o informacje dotyczące kwestii ekonomicznych oraz społecznych oraz wskaźniki na rzecz zrównoważonej gospodarki leśnej*
- *Monitorowanie różnorodności biologicznej w lasach w ramach prac prowadzonych w chwili obecnej nad wskaźnikami dotyczącymi różnorodności biologicznej*
- *Monitorowanie rozdrobnienia lasów oraz wpływu powiększania się terenów leśnych na różnorodność biologiczną*
- *Wprowadzenie dodatkowych działań monitorujących m.in. z zakresu takich dziedzin jak fenologia, jakość otaczającego powietrza, uszkodzenia spowodowane przez ozon oraz opad ściółki leśnej*
- *Ograniczenie opracowywania nowych działań monitorujących do faz pilotażowych badań, eksperymentów i projektów demonstracyjnych w celu ustalenia możliwych do przyjęcia nowych wariantów działań z zakresu monitorowania*

Lasy zajmują przeszło 140 mln hektarów, czyli 36% obszaru Unii Europejskiej, a dzięki zalesianiu i naturalnej regeneracji ich powierzchnia stale się powiększa. Lasy odgrywają istotną rolę w zachowaniu różnorodności biologicznej, ochronie gleb, wód i infrastruktury, przeciwdziałają zmianom klimatycznym, tworzą miejsca pracy i przyczyniają się do wzrostu gospodarczego. Ich ochrona wymaga rozważnego połączenia działań na poziomie krajowym i unijnym.

Lasy przyczyniają się do obniżania zawartości dwutlenku węgla i są źródłem biomasy – alternatywnego źródła energii. Tym samym stanowią one ważny element pomagający w wypełnianiu zobowiązań UE w ramach *Protokołu z Kyoto do Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu*. Odgrywają również istotną rolę w zakresie realizacji wspólnotowych celów dotyczących zrównoważonego rozwoju ustanowionych w Geteborgu, jak również tych ustanowionych w ramach *Szóstego wspólnotowego programu działań w zakresie środowiska naturalnego*, w szczególności dotyczących powstrzymania utraty różnorodności biologicznej. Rosnące zagrożenie klęskami żywiołowymi, ekstremalne zjawiska atmosferyczne, jak również problemy związane z erozją uwypuklają znaczenie ochronnej funkcji lasów, w szczególności na terenach górskich.

Od połowy lat dziewięćdziesiątych stan lasów europejskich uległ znacznemu pogorszeniu. W późniejszym okresie nastąpiła przejściowa poprawa, ale obecnie sytuacja znowu nie jest najlepsza, a przeszło 20% drzewostanów na terenie Unii Europejskiej klasyfikuje się jako uszkodzone. Obok zanieczyszczeń powietrza i zmian klimatu, największym bezpośrednim zagrożeniem dla lasów są pożary. W celu zmniejszenia zagrożenia od lat osiemdziesiątych państwa członkowskie stosują różne środki kontrolne i zapobiegawcze. Europejski System Informacji o Pożarach Lasów przygotowuje prognozy zagrożeń, a także zbiera i analizuje informacje o pożarach i zniszczeniach, wykorzystując w tym celu m.in. zdjęcia satelitarne. Te połączone środki pozwoliły na ustalenie przyczyn pożarów lasów i ulepszenie metod ich zwalczania, co przyczyniło się do ograniczenia czasu trwania i wielkości pożarów. Pogarszający się stan lasów jest zagrożeniem dla wód, gleb i różnorodności biologicznej.

Zgodnie z *Planem działań dotyczącym gospodarki leśnej*, który został przyjęty w 2006 roku, jednym z podstawowych działań są intensyfikacja prac nad europejskim systemem monitorowania lasów.

Program monitorowania „Forest Focus” zakończył swą działalność w 2006 r. W latach 2007-2013 wspieranie działań w zakresie monitorowania środowiska zostało przesunięte do instrumentu LIFE+. W celu wypełnienia zobowiązań Komisji i państw członkowskich podjętych w ramach międzynarodowych umów oraz w celu stosowania dyrektyw takich jak *Dyrektywa siedliskowa i ptasia*, *Ramowa dyrektywa wodna* oraz *Dyrektywa dotycząca ochrony roślin*, istnieje potrzeba zharmonizowania informacji na temat lasów.

Komisja, wspólnie z państwami członkowskimi i odpowiednimi organizacjami międzynarodowymi będzie podejmowała działania zmierzające do ustanowienia europejskiego systemu monitorowania lasów, który wykorzystywałby istniejące bazy danych i systemy monitorowania lasów. Najlepszym sposobem gwarantującym zaspokojenie potrzeb w zakresie sprawozdawczości do celów naukowych i politycznych jest spójny system działający w oparciu o systemy gromadzenia danych, zarówno istniejące, jak i te, które zostaną wkrótce udostępnione, oraz w oparciu o fachową wiedzę pochodzącą z państw członkowskich, Komisji (Wspólne Centrum Badawcze, Eurostat), Europejskiej Agencji Środowiska i międzynarodowych organizacji (np. UNECE, FAO). Wspólne Centrum Badawcze ustanowi europejskie centrum danych dotyczących lasów. Monitorowanie lasów nie będzie ograniczało się do wskaźników środowiskowych, lecz obejmie także informacje dotyczące kwestii ekonomicznych oraz społecznych i mogłoby objąć również wskaźniki na rzecz zrównoważonej gospodarki leśnej zatwierdzone podczas czwartej Konferencji Ministerialnej na temat ochrony lasów w Europie (MCPFE) w Wiedniu. W tym zakresie *Plan działań* zachęca m.in. do podjęcia działań związanych z monitorowaniem różnorodności biologicznej w lasach w ramach prac prowadzonych w chwili obecnej nad wskaźnikami dotyczącymi różnorodności biologicznej oraz monitorowaniem rozdrobnienia lasów oraz wpływu powiększania się terenów leśnych na różnorodność biologiczną.

W 2006 roku zostało przyjęte Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1737/2006 ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia (WE) nr 2152/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącego monitorowania wzajemnego oddziaływania lasów i środowiska naturalnego we Wspólnocie (Forest Focus), które nakreśla zaktualizowane zasady monitorowania lasu na najbliższy okres. Zakłada, że należy dążyć do wprowadzenia dodatkowych działań monitorujących m.in. z zakresu takich dziedzin jak fenologia, jakość otaczającego powietrza, uszkodzenia spowodowane przez ozon oraz opad ściółki leśnej. Stwierdza jednocześnie, że opracowywanie nowych działań monitorujących powinno ograniczać się do faz pilotażowych badań, eksperymentów i projektów demonstracyjnych w celu ustalenia możliwych do przyjęcia nowych wariantów działań z zakresu monitorowania. Aby zagwarantować, że tego rodzaju działania będą dostosowane do aktualnych problemów i odpowiadają aktualnym potrzebom z dziedziny monitorowania lasów, Rozporządzenie zakłada ustalenie listy priorytetów dotyczących przyznawania przez Wspólnotę środków finansowych na takie działania.

Główne dokumenty strategiczne
<i>Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego</i>
<i>Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego w sprawie planu działań dotyczącego gospodarki leśnej UE z dnia 15 czerwca 2006</i>
<i>Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1737/2006 z dnia 7 listopada 2006 r. ustanawiające szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia (WE) nr 2152/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczącego monitorowania wzajemnego oddziaływania lasów i środowiska naturalnego we Wspólnocie</i>

LIFE+ Innovation

Zrównoważony rozwój jest kluczowym celem Unii Europejskiej (UE). W 2001 r. w Göteborgu Rada Europejska uchwaliła strategię UE na rzecz zrównoważonego rozwoju. Określa ona ambitne cele i wzywa do bardziej zintegrowanego podejścia w tworzeniu polityki, w której cele gospodarcze, społeczne i ekologiczne mogą być osiągnięte jednocześnie. Uzupełniła ona zatem Strategię Lizbońską, mającą sprawić, że Unia Europejska stanie się najbardziej konkurencyjną i dynamiczną, opartą na wiedzy gospodarką na świecie, zdolną do zrównoważonego wzrostu gospodarczego zapewniającego więcej i bardziej atrakcyjnych miejsc pracy i większą spójność społeczną. Podkreśla ona także, że zrównoważony rozwój wymaga rozwiązań globalnych, wspierając tym samym starania UE o objęcie na forum międzynarodowym wiodącej roli w zakresie promowania globalnego rozwoju gospodarczego i społecznego z zachowaniem zasad ochrony środowiska.

Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego uznał za naczelną cel rozdzielanie związku między wzrostem gospodarczym a degradacją środowiska. Zanotowano pewien postęp w dziedzinach, takich jak zanieczyszczenie wody i powietrza, jednak oddziaływania na środowisko pozostają nadal niezrównoważone. W rzeczywistości w wielu dziedzinach presja na środowisko, wpływ na zdrowie publiczne i jakość życia wzrasta. Odwrócenie tych trendów wymagać będzie znaczących inwestycji w opracowanie i wdrożenie technologii środowiskowych.

Technologie środowiskowe - rozumiane jako wszelkie technologie, których stosowanie jest mniej szkodliwe dla środowiska, niż ich alternatywy⁴ - mają również kluczowe znaczenie dla tworzenia synergii pomiędzy ochroną środowiska a wzrostem gospodarczym. Obejmują one techniki i procesy kontroli zanieczyszczeń (np. kontrola zanieczyszczeń powietrza, zarządzanie odpadami), produkty i usługi mniej zanieczyszczające i używające mniejszą ilość zasobów oraz sposoby wykorzystywania zasobów w bardziej efektywny sposób (np. obieg wody, technologie energooszczędne). Tak zdefiniowane technologie przenikają wszystkie działania gospodarcze i sektory, często przynosząc redukcję kosztów i - dzięki ograniczeniu zużycia energii i surowców - poprawę konkurencyjności, jednocześnie powodując mniejszą emisję zanieczyszczeń i odpadów. Te potencjalne korzyści mogą mieć również duże znaczenie dla rozwoju poszczególnych krajów. Odpowiedni transfer technologii może dać tym krajom właściwe rozwiązania zaspokajające ich potrzebę szybkiego wzrostu gospodarczego bez powodowania wzrostu presji na środowisko lokalne lub globalne.

Od 2003 roku UE aktywnie promuje innowację w technologiach przyjaznych dla środowiska, zarówno na płaszczyźnie politycznej, jak i praktycznej. Instrumentami wspierającymi działania Wspólnoty w zakresie innowacyjnych technologii jest inicjatywa Clean, Clever, Competitive (Czysto, Inteligentnie, Konkurencyjnie), która koncentruje się na stymulowaniu bodźców politycznych oraz *Plan działań w zakresie technologii środowiskowych (ETAP)* dotyczący aspektów praktycznych. Jest on oparty na założeniu, że istnieje dotąd niewykorzystany potencjał technologiczny umożliwiający poprawę stanu środowiska przyczyniając się przy tym do konkurencyjności i wzrostu. Promowanie wyboru technologii zaawansowanych „ekologicznie” we wszystkich decyzjach inwestycyjnych i handlowych, dzięki rozwojowi rynku i obniżaniu kosztów, umożliwi realizację tych możliwości. ETAP zawiera propozycję pakietu środków, których realizacja wymagać będzie zgodnych działań Komisji, Państw Członkowskich, partnerów ze środowiska naukowego i przemysłowego oraz społeczeństwa. ETAP wyznacza następujące cele:

- Usunięcie przeszkód uniemożliwiających pełne wykorzystanie potencjału technologii środowiskowych dla ochrony środowiska przy jednoczesnym wzroście konkurencyjności i gospodarki.
- Zapewnienie przejścia przez UE wiodącej roli w rozwoju i wdrażaniu technologii środowiskowych w nadchodzących latach.
- Zapewnienie wspierania tych celów przez wszystkie grupy interesu.

Identyfikacja, demonstracja oraz rozpowszechnienie innowacyjnych technologii

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Stosowanie procedury zamówień publicznych, która uwzględnia aspekty środowiskowe - ustalanie wymogów w procedurach zamówień publicznych by uwzględniały charakterystykę technologii*
- *Zwiększanie świadomości użytkowników w zakresie potencjału technologii środowiskowych poprzez prezentację oraz informację na temat ich całkowitych kosztów i osiągniętych wyników*
- *Szerokie zaangażowanie i wykorzystywanie doświadczeń różnych grup interesu we wdrażaniu ETAP*
- *Polepszenie kontroli i weryfikacji oddziaływania i standaryzacji technologii środowiskowych*
- *Określanie długoterminowych i dalekosiężnych celów w zakresie stosowania technologii środowiskowych*

Zadaniem instrumentu LIFE+ w zakresie technologii środowiskowych jest wypełnienie luki między wynikami prac badawczo-rozwojowych i ich zastosowaniami w większej skali. W tym celu, wspierane będą projekty pokazowe służące promocji innowacyjnych technologii. Szczególną rolę odgrywają tu władze lokalne, które realizując projekty pilotażowe oraz działania demonstracyjne mogą promować wykorzystanie proekologicznych rozwiązań technologicznych poprzez ich bezpośrednie stosowanie, jak również poprzez działania wspierające, które uwzględniają aspekty środowiskowe.

Istotnym elementem są zamówienia publiczne oraz działania informacyjne i promocyjne, które stymulują rozwój rynku i zachęcają inne podmiotów do absorpcji technologii środowiskowych. Podmioty publiczne mogą przyczynić się do rozwoju rynku technologii środowiskowych, poprzez takie ustalanie wymogów w procedurach zamówień publicznych by uwzględniały one charakterystykę technologii. Jest to istotny element wspierający wprowadzanie technologii środowiskowych na rynek, który stymuluje przemysł oraz dostawców do rozszerzania oferty o takie rozwiązania technologicznych, które spełniają wymogi środowiskowe. Dzięki temu wzrasta rywalizacja wśród producentów o spełnienie tych wymogów. Taka kategoria zamówień publicznych, określana czasem jako zamówienia technologiczne, wykorzystywana była przez niektóre Państwa Członkowskie w przypadku produktów energooszczędnych (np. przez Szwecję w zakresie chłodziarek i pomp ciepłych).

Nowe technologie środowiskowe wymagają większych, niż inne innowacje, starań w zakresie ich wprowadzania na rynek. Technologie środowiskowe są często postrzegane jako inwestycje ryzykowne i drogie. Bardzo często jednak ceny odzwierciedlają tylko bezpośrednie koszty ekonomiczne. Inwestorzy rezygnują często z inwestycji w innowacje technologiczne z powodu kosztów początkowych, nawet jeśli technologie te ostatecznie przyniosłyby oszczędności. Nie bierze się również pod uwagę kosztów zanieczyszczenia (np. kosztów opieki zdrowotnej wynikających z zanieczyszczenia powietrza w miastach). Poprzez prezentację oraz informację na temat ich całkowitych kosztów i osiągniętych wyników

podmioty publiczne korzystające z technologii środowiskowych mogą zwiększać świadomość użytkowników w zakresie ich potencjału.

W skutecznym wdrażaniu ETAP niezwykle istotne jest szerokie zaangażowanie i wykorzystywanie doświadczeń różnych grup interesu (władz, przedsiębiorców, ekspertów i innych podmiotów zaangażowanych we wdrażanie ETAP).

Znaczenie zaangażowania różnych grup interesu uwidoczniło się szczególnie podczas prac czterech grup problemowych powołanych do zidentyfikowania najbardziej obiecujących technologii środowiskowych i barier uniemożliwiających ich przyjmowanie. Okazało się, na przykład, że głównie na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym występuje wiele przypadków szczególnie dobrych praktyk w promowaniu inwestycji w technologie środowiskowe. ETAP zakłada wykorzystanie tego znaczącego potencjału wynikającego z wymiany doświadczeń poprzez koordynację i ułatwianie wymiany dobrych praktyk.

Wiele technologii potencjalnie znaczących dla środowiska już istnieje, są one jednak niedostatecznie wykorzystywane. Dlatego konieczne jest polepszenie kontroli i weryfikacji oddziaływania i standaryzacji technologii środowiskowych. Stworzenie mechanizmu obiektywnej oceny oddziaływania produktów zwiększy zaufanie konsumentów do nowych technologii środowiskowych. Przykładem dobrej praktyki w tym zakresie może być zrealizowany w Stanach Zjednoczonych Program Weryfikacji Technologii Środowiskowych. Agencji Ochrony Środowiska USA rozwija procedury kontrolne i weryfikuje oddziaływanie technologii innowacyjnych, które potencjalnie mogą polepszać ochronę zdrowia ludzkiego i środowiska. Wszystkie plany i standardy kontroli i zapewniania jakości opracowywane są przy aktywnym udziale szerokiego spektrum grup interesu.

Jednym ze sposobów skłonienia przemysłu do opracowywania i wdrażania technologii środowiskowych jest określanie długoterminowych i dalekosiężnych celów, które byłyby uznawane za wykonalne i realistyczne przez wiele grup interesu (m.in. konsumentów, producentów, polityków). Cele te należy oprzeć na najkorzystniejszym oddziaływaniu na środowisko, jednak muszą być one także realistyczne z ekonomicznego i społecznego punktu widzenia oraz uwzględniać różnorodność warunków lokalnych.

Komisja, we współpracy z Państwami Członkowskimi i właściwymi grupami interesu zakłada również przeanalizowanie możliwości wykorzystania następujących środków do podwyższenia poziomu inwestycji w technologie środowiskowe:

- Partnerstwa publiczno-prywatne, zapewniające ze strony sektora publicznego niezbędne, ograniczające ryzyko współfinansowanie kapitału zaangażowanego, bądź gwarancje.
- Lepsza identyfikacja i promocja obiecujących nowych nisz rynkowych, takich jak dostarczanie usług energetycznych (tzn. kombinacji energii, technologii wykorzystującej energię oraz ewentualnie użytkowania i konserwacji tej technologii, dostarczanych użytkownikom energii i produktów w zintegrowanym pakiecie) poprzez fachowe doradztwo i jednoczesne finansowanie innowacyjnych projektów.
- Szersze wykorzystywanie instrumentów finansowych gwarantujących efektywność inwestycji w odnawialne źródła energii i technologie efektywne energetycznie, takich jak umowy gwarantowanych oszczędności energii, finansowanie ze źródeł trzecich i inne umowy o podziale oszczędności.

- Analiza konkurencyjności przemysłu ekologicznego w Europie i poszukiwanie roli, jaką we wspieraniu uruchamiania „zielonych” projektów, odegrać mogą inkubatory przedsiębiorczości, takie jak europejskie Centra Przedsiębiorczości i Innowacyjności (BIC).
- Promocja inwestowania odpowiedzialnego społecznie i ekologicznie, poprzez dialog z prywatnymi instytucjami finansowymi i zarządami funduszy na szczeblu europejskim i krajowym.
- Wspieranie i we współpracy z właściwymi organizacjami branżowymi – wymiany doświadczeń między instytucjami finansowymi i upowszechniania dobrych praktyk w zakresie nowatorskich rozwiązań finansowych dla rozwijania projektów środowiskowych.

Działania podejmowane w zakresie identyfikacji, demonstracji i rozprzestrzeniania innowacyjnych technologii w ramach LIFE+ powinny być komplementarne z *Programem ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji (CIP)*, który będzie realizowany w okresie 2007 – 2013.

Wymiana informacji i dobrych praktyk w zakresie transferu technologii środowiskowych

<p>GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Wsparcie wymiany informacji i dobrych praktyk pomiędzy podmiotami w Unii Europejskiej działającymi w zakresie handlu międzynarodowego technologiami środowiskowymi</i> • <i>Transfer technologii do państw rozwijających się</i>

Niezwykle istotnym aspektem dla realizacji celów ETAP jest bardziej efektywny transfer technologii środowiskowych, za równo w obrębie Unii Europejskiej jak i poza nią.

Jednocześnie UE dzieli odpowiedzialność za globalne środowisko, ponieważ ani wykorzystywane przez nią zasoby, ani też wywierane negatywne oddziaływania nie ograniczają się wyłącznie do obszaru Europy. Udowodniła ona swoją wiodącą rolę w międzynarodowych działaniach politycznych w zakresie zrównoważonego rozwoju, takich jak Protokół z Kioto i dziesięcioletni ramowy program na rzecz zrównoważonej produkcji i konsumpcji, przyjęty przez Światowy Szczyt na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (WSSD). Dobrze ulokowany potencjał innowacyjny Europy może wspomóc rozwój technologii niezbędnych innym krajom do rozwoju gospodarczego przy ograniczaniu degradacji środowiska.

Transferu technologii ekologicznych może promować zrównoważony rozwój na szczeblu globalnym, szczególnie w państwach rozwijających się. W wielu krajach wraz ze wzrostem gospodarczym rośnie także potrzeba pilnej oceny szkodliwego oddziaływania działalności produkcyjnej na społeczeństwo i środowisko. Technologie środowiskowe, dzięki skokowemu przechodzeniu od tradycyjnych standardów produkcji - generujących zanieczyszczenia i nieefektywnie wykorzystujących zasoby - do wzorców ekologicznych, oszczędnych w gospodarowaniu zasobami naturalnymi, mogą jednocześnie promować innowacyjność i konkurencyjność oraz rozdzielenie związku między wzrostem gospodarczym a szkodliwym wpływem na środowisko. Technologie środowiskowe mogą zatem odgrywać znaczącą rolę w osiaganiu celów rozwoju przyjętych na forum międzynarodowym.

Główne dokumenty strategiczne
<i>Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego</i>
<i>Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego Stymulowanie technologii w kierunku zrównoważonego rozwoju: Plan Działań Unii Europejskiej w zakresie technologii środowiskowych z 28 stycznia 2004r.</i>
<i>Decyzja nr. 1639/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 2006 r. ustanawiająca Program ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji (2007–2013)</i>

LIFE+ Strategic approaches

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Poprawa współpracy i partnerstwa z przedsiębiorstwami i ich reprezentatywnymi organami oraz zaangażowanie partnerów społecznych, konsumentów i ich organizacji, gdzie stosowne, w celu poprawy działalności przedsiębiorstw w zakresie ochrony środowiska*

Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego podkreśla potrzebę stosowania zintegrowanego podejścia strategicznego, obejmującego nowe sposoby pracy z rynkiem oraz angażującego obywateli, przedsiębiorstwa i inne zainteresowane strony, w celu spowodowania niezbędnych zmian zarówno w produkcji jak i wzorcach ostatecznego spożycia sektora publicznego i prywatnego, które mają negatywny wpływ na stan i rozwijanie się środowiska naturalnego. To podejście powinno zachęcać do trwałego wykorzystania i zarządzania lądem i morzem.

Zgodnie z założeniami *Programu* tworzenie polityki ochrony środowiska Wspólnoty Europejskiej powinno być podejmowane w sposób zintegrowany oraz za pomocą wszystkich dostępnych opcji i instrumentów, z uwzględnieniem różnic regionalnych i lokalnych, jak również obszarów wrażliwych ekologicznie.

Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego podkreśla, że w celu skutecznego wdrażania polityki środowiskowej konieczne jest poprawienie współpracy i partnerstwa z przedsiębiorstwami i ich reprezentatywnymi organami oraz zaangażowanie partnerów społecznych, konsumentów i ich organizacji wszędzie tam, gdzie jest to stosowne, w celu poprawy działalności przedsiębiorstw w zakresie ochrony środowiska i ukierunkowane na trwałą strukturę produkcji. Wymaga to:

- wspierania zintegrowanego podejścia do polityki produktu poprzez program, który będzie zachęcał do uwzględniania wymogów ochrony środowiska naturalnego przez okres cyklu życia produktów, oraz szerszego stosowania procesów i produktów przyjaznych dla środowiska,
- zachęcania do szerszego zainteresowania się wspólnotowym systemem zarządzania środowiskiem i audytu środowiskowego (EMAS) oraz rozwijania inicjatyw w celu zachęcenia przedsiębiorstw do publikowania dokładnych i sprawdzonych przez niezależne źródła sprawozdań z wykonania zadań z zakresu ochrony środowiska lub stałego rozwoju,
- ustanowienia programu pomocy w spełnianiu warunków, ze szczególną pomocą dla małych i średnich przedsiębiorstw,
- pobudzania wprowadzenia w przedsiębiorstwach systemów nagród za działalność na rzecz ochrony środowiska,
- zachęcania do dobrowolnego podejmowania zobowiązań lub porozumień dla osiągnięcia jasnych zadań z zakresu ochrony środowiska, łącznie z określeniem procedur na wypadek ich nie przestrzegania.

Kluczowe znaczenie ma wdrożenie *Programu Wsparcia Zgodności Środowiskowej (Environmental Compliance Assistance Programme)*, którego celem jest wspieranie innowacji w MŚP przy jednoczesnej poprawie prowadzonych działań w zakresie ochrony środowiska.

Główne dokumenty strategiczne
<i>Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego</i>
<i>Program Wsparcia Zgodności Środowiskowej (Environmental Compliance Assistance Programme)</i>

LIFE+ Information & Communication

Odwrócenie negatywnych trendów zmian zachodzących w środowisku naturalnym wymaga nie tylko zmian systemowych, harmonizujących rozwój społeczny i ekonomiczny z możliwościami środowiska, lecz również zaangażowania za równo instytucji jak i społeczeństwa oraz zmian indywidualnych zachowań tak, by zminimalizować ich negatywny wpływ na środowisko. Instrument finansowy LIFE+ przewiduje finansowanie działań związanych rozpowszechnianiem informacji i zwiększaniem świadomości społecznej w zakresie ochrony środowiska.

Za względu na ścisły związek pomiędzy poziomem świadomości społecznej, a nasileniem pożarów lasów LIFE+ przykłada szczególną uwagę do rozpowszechniania wiedzy w tym zakresie.

Rozpowszechnianie informacji i zwiększanie świadomości społecznej w zakresie ochrony środowiska

GLÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Wypracowanie skutecznego mechanizmu podnoszenia świadomości i usprawnienia dialogu społecznego z udziałem zainteresowanych grup interesów*
- *Wspieranie dostarczania obywatelom dostępnych informacji o stanie i tendencjach w środowisku naturalnym w odniesieniu do tendencji społecznych, gospodarczych i ochrony zdrowia*
- *Ogólnego podniesienia świadomości zagadnień ochrony środowiska*
- *Wymiana informacji na temat obowiązującego prawodawstwa, a w szczególności jego wprowadzania w życie i stosowania*
- *Tworzenie sieci oraz partnerstw pomiędzy podmiotami zaangażowanymi we wdrażanie polityki środowiskowej*

Szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego podkreśla, że wypracowanie skutecznego mechanizmu podnoszenia świadomości i usprawnienia dialogu społecznego z udziałem zainteresowanych grup interesów ma kluczowe znaczenia dla wdrażania polityki ochrony środowiska. Konieczne jest w szczególności:

- Zapewnienie dostępu do informacji.
- Wspieranie dostarczania obywatelom dostępnych informacji o stanie i tendencjach w środowisku naturalnym w odniesieniu do tendencji społecznych, gospodarczych i ochrony zdrowia.
- Ogólnego podniesienia świadomości zagadnień ochrony środowiska.

Do zagadnienia usprawnienia przepływu informacji i konieczności podniesienia poziomu świadomości społecznej odnosi się większość dokumentów strategicznych związanych z ochroną środowiska.

Większa akceptacja polityk środowiskowych UE oraz wyższy poziom świadomości konsumentów europejskich pozwala uniknąć sytuacji, gdy czynniki społeczne stanowią nieusprawiedliwioną barierę dla ich wdrażania. Środki wpływające na wzrost świadomości społecznej mogą również stymulować popyt na produkty i technologie wywierających mniejszy wpływ na środowisko, jak również zmianę zachowań. Konieczna jest wymiana informacji na temat obowiązującego prawodawstwa, a w szczególności jego wprowadzania w życie i stosowania.

Działania informacyjne, edukacyjne i promocyjne powinny być kierowane za równo do społeczeństwa, jak również podmiotów zajmujących się czynnie ochroną środowiska, przedstawiciele administracji, środków przekazu, biznesu oraz decydentów, którzy mają wpływ na kształtowanie polityki sektorowej (szczególnie w odniesieniu do sektorów, które charakteryzują się najwyższym oddziaływaniem na środowisko, m.in. energetyka, transport, rolnictwo). Instrument finansowy LIFE + przewiduje wykorzystanie szerokiego spektrum formy przekazu, m.in.: publikacje, imprezy, wystawy, kampanie reklamowe, platformy najlepszych praktyk, organizacja spotkań i seminariów z ekspertami oraz grupami zainteresowanych, strony internetowe, materiały i wydarzenia medialne.

Oprócz działań informacyjnych, edukacyjnych i promocyjnych, która zwykle mają charakter jednokierunkowy niezwykle istotna jest rola różnych innych form komunikacji społecznej - zwłaszcza dwustronnej, polegającej na przepływie informacji zwrotnej i dialogu społecznym.

Brak dialogu społecznego i potrzebę rozwijania metod komunikacji społecznej, odczuwa się w szczególności przy wprowadzaniu NATURY 2000. Niezwykle efektywnym narzędziem umożliwiającym sprawny przepływ informacji dotyczącej ochrony środowiska jest tworzenie sieci oraz partnerstw pomiędzy podmiotami zaangażowanymi we wdrażanie polityki środowiskowej, m.in.: administracją, środowiskiem akademickim, podmiotami zajmującymi się ochroną środowiska, właścicielami i użytkownikami gruntów, sektorem prywatnym, sektorem finansów, sektorem oświaty oraz środkami przekazu.

Zapobieganie pożarom lasów

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁANIA WSKAZYWANE W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE

- *Kampanie informacyjne oraz projekty szkoleniowe i demonstracyjne skierowane za równo do ogółu społeczeństwa jak i specjalistów uczestniczących w inicjatywach zapobiegania pożarom lasów*

Požary lasów są jednym z najistotniejszych czynników wywierających wpływ na stan ekologiczny i zdolności produkcyjne lasów w UE. W związku z tym, że ochrona lasów przed pożarami jest jednym z głównych priorytetów polityki leśnej, niezbędne jest podejmowanie działań związanych z doskonalenia bazy informacyjnej na temat pożarów lasów. W związku z tym Komisja zamierza podejmować działania zmierzające do dalszego rozwoju Europejskiego Systemu Informacji o Pożarach Lasów, jak również wspierać prowadzenie badań dotyczących przyczyn pożarów lasów. Instrument finansowy LIFE+ koncentruje się na wsparciu kampanii informacyjnych oraz projektów szkoleniowych i demonstracyjnych skierowanych za równo do ogółu społeczeństwa jak i specjalistów uczestniczących w inicjatywach zapobiegania pożarom lasów.

Główne dokumenty strategiczne

Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego

Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego w sprawie planu działań dotyczącego gospodarki leśnej UE z dnia 15 czerwca 2006